

Plán rozvoja najmenej rozvinutého okresu Stará Ľubovňa
z 27. júla 2022 v znení Dodatku č. 1 z 29. apríla 2024

OBSAH

Obsah	2
1. ANALÝZA HOSPODÁRSKEHO, SOCIÁLNEHO A DEMOGRAFICKÉHO STAVU OKRESU.....	4
1.1. Demografická štruktúra	4
1.2. Nezamestnanosť	7
1.3. Vzdelávanie	10
1.4. Podnikateľské prostredie a príjmy	12
1.5. Migrácia	15
1.6. Dopravná infraštruktúra	16
1.7. Cestovný ruch	17
1.8. Bývanie a infraštruktúra	21
1.9. Marginalizované komunity	22
1.10. Zhrnutie analýzy hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu	26
2. IMPULZY K VYPRACOVANIU PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA	28
3. NÁVRHY OPATRENÍ A ÚLOH NA ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE PLNENIA PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA.....	36
3.1. Súlad so strategickými dokumentami	36
3.2. Zdôvodnenie výberu aktivít plánu rozvoja	37
4. AKTIVITY PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA	41
4.1 Aktivita A: Zamestnanosť- zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce	41
4.1.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos	41
4.1.2. Východisková situácia	41
4.1.3. Cieľová situácia	42
4.1.4. Prehľad opatrení a úloh	42
4.1.5. Opatrenie A1: Podpora integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov	43
4.1.6. Opatrenie A2: Podpora podnikov v oblasti poľnohospodárskej, aquakultúrnej, lesníckej a potravinárskej výroby zameraných na výrobu náročnú na zastúpenie manuálnej práce	44
4.1.7. Opatrenie A3: Podpora podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie a praktickú výučbu v spolupráci so SOŠ	45
4.1.8. Opatrenie A4: Podpora vytvárania pracovných miest v oblasti sociálnych služieb.....	45
4.2. Aktivita B: Cestovný ruch – komplexný produkt v cestovnom ruchu	46
4.2.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos	46
4.2.2. Východisková situácia	46
4.2.3. Cieľová situácia	47
4.2.4. Prehľad opatrení a úloh	47

4.2.5. Opatrenie B1: Zatraktívnenie povodia rieky Poprad vybudovaním súvisiacej infraštruktúry a jej prepojením na turistiku/cykloturistiku	48
4.2.6. Opatrenie B2: Zatraktívnenie existujúcich turistických destinácií, trás a cyklotrás doplnením atrakcií, služieb a infraštruktúry	49
4.2.7. Opatrenie B3: Podpora doplnenia ubytovacích a stravovacích kapacít v rámci existujúcej siete turisticky atraktívnych miest v okrese, vrátane podpory agroturistických prevádzok.....	49
<hr/>	
4.3. AKTIVITA C: Rozvoj verejnej správy v území NRO	50
4.3.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos	50
4.3.2. Východisková situácia	51
4.3.3. Cieľová situácia	51
4.3.4. Prehľad opatrení a úloh	52
4.3.5. Opatrenie C1: Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO.....	52
<hr/>	
5. MERATEĽNÉ UKAZOVATELE PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA	53
6. ČASOVÝ HARMONOGRAM REALIZÁCIE A MOŽNOSTI FINANCOVANIA PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA.....	53
7. OČAKÁVANÉ VÝSLEDKY, MONITOROVANIE A HODNOTENIE DOSIAHNUTÉHO POKROKU.....	54
<hr/>	
7.1. Gestori a spôsoby monitorovania podľa aktivít	54
7.2. Časový harmonogram odovzdávania monitorovacích správ	54
Zoznam použitých skratiek	56

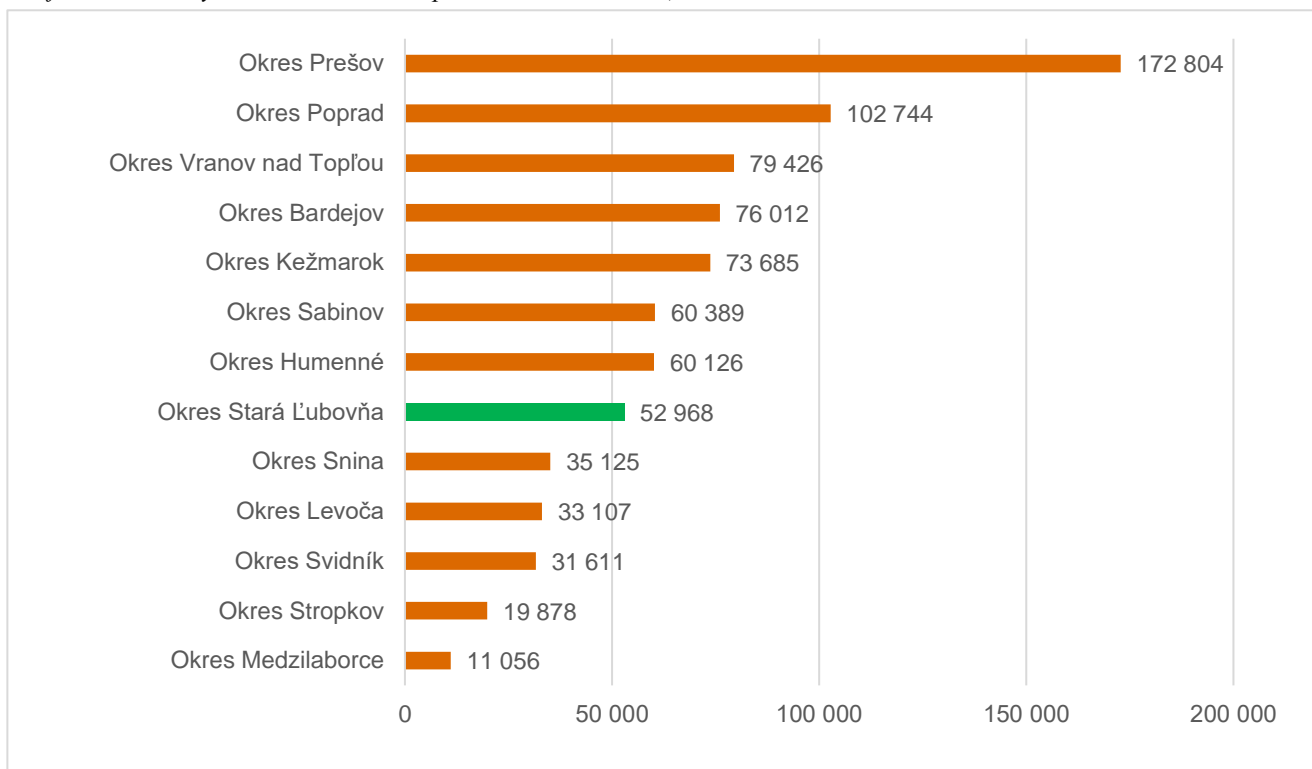
1. ANALÝZA HOSPODÁRSKEHO, SOCIÁLNEHO A DEMOGRAFICKÉHO STAVU OKRESU

1.1. Demografická štruktúra

Okres Stará Ľubovňa patrí (z hľadiska počtu obyvateľov, ktorých súčet je vo výške 52 968 obyvateľov¹) k menším okresom PSK (ide o šiesty najmenší okres z celkovo trinástich okresov PSK). Z celkového počtu obyvateľov PSK žije v okrese Stará Ľubovňa 6,53% obyvateľov.

Z dlhodobého hľadiska má vývoj počtu obyvateľov v okrese mierne rastúci trend. Rastúci trend je podporený najmä prirodzeným prírastkom (natalita je dlhodobo vyššia ako mortalita). Rast počtu obyvateľov je však korigovaný každoročne záporným migračným saldom.

Graf č. 1 Počet obyvateľov za rok 2021 podľa okresov v PSK²)

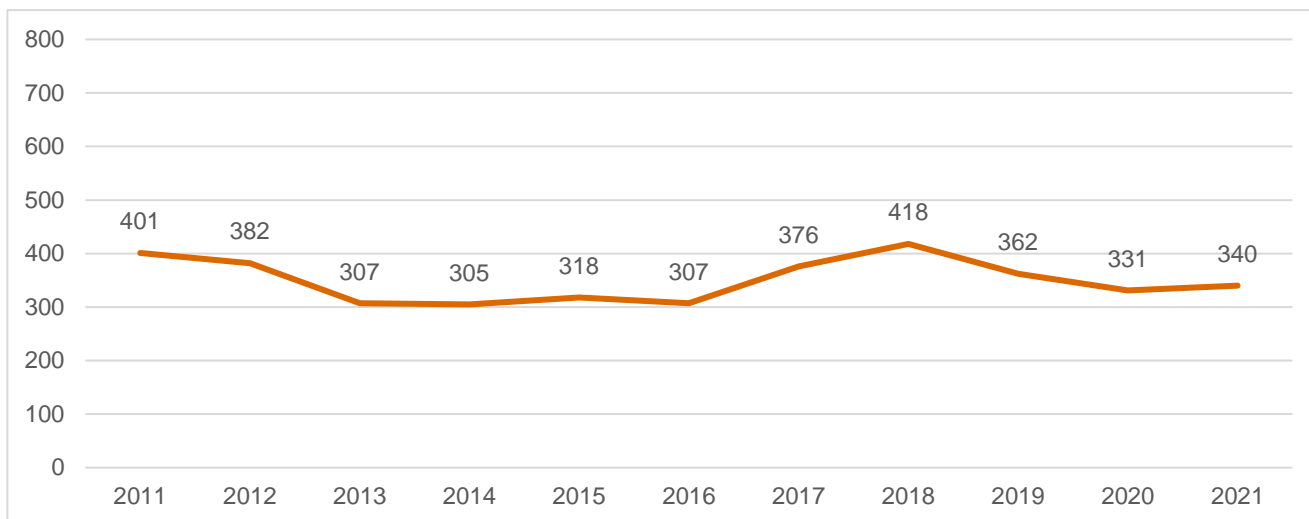
Okres Stará Ľubovňa má tretí najnižší priemerný vek obyvateľstva (36,91 roku) v rámci okresov PSK (po okresoch Kežmarok a Sabinov). Priemerný vek obyvateľov okresu Stará Ľubovňa je o viac ako 2 roky nižší, ako priemerný obyvateľov PSK (39,05 roka), v porovnaní s celoslovenským priemerom (41,26 roka) je rozdiel 4,35 roka.

Aj keď sa hodnota indexu starnutia dlhodobo zvyšuje, okres Stará Ľubovňa sa spomedzi okresov PSK zaraďuje medzi okresy s najvyšším percentuálnym podielom osôb v predproduktívnom veku (podiel 20,32 %), čím sa radí aj medzi okresy s vysokým podielom osôb v predproduktívnom veku (okresu Stará Ľubovňa patrí šieste miesto v rámci SR). Zároveň je okres Stará Ľubovňa okresom s tretím najnižším podielom osôb v poproduktívnom veku v rámci PSK (okresu Stará Ľubovňa patrí štvrté miesto v rámci SR).

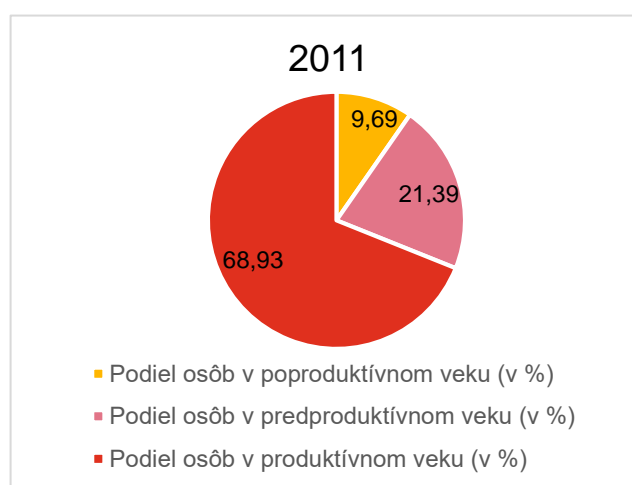
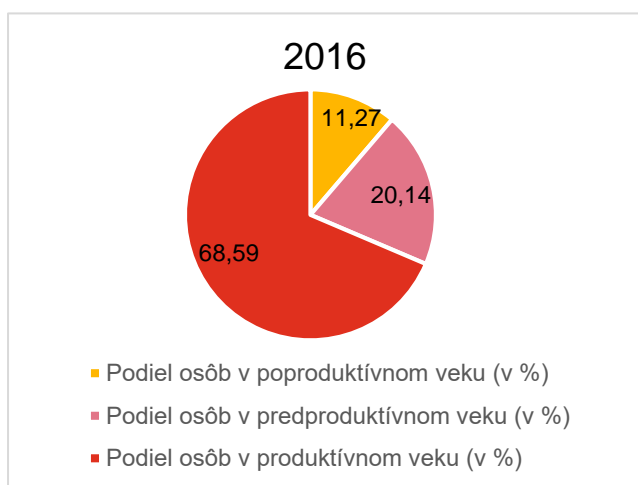
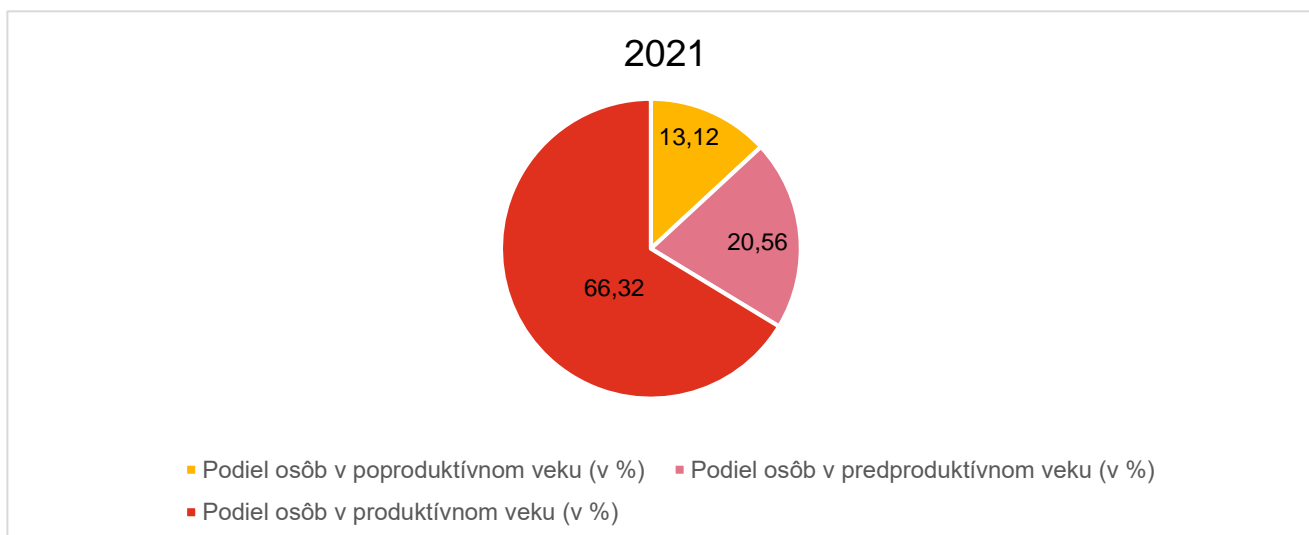
¹) <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/pocet-obyvatelov/SR/SK0/OK>.

²) <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/pocet-obyvatelov/SR/SK0/OK>.

Graf č. 2 Prirodzený prírastok obyvateľstva okresu Stará Ľubovňa v období rokov 2011 – 2021³⁾

Graf č.3 Vekové zloženie obyvateľstva okresu Stará Ľubovňa v rozmedzí 10 rokov⁴⁾

³⁾ http://datacube.statistics.sk#!/view/sk/vbd_dem/om7106rr/v_om7106rr_00_00_00_sk

⁴⁾ http://datacube.statistics.sk#!/view/sk/vbd_dem/om7007rr/v_om7007rr_00_00_00_sk

Okres Stará Ľubovňa je tvorený celkovo 44 územnosprávnymi jednotkami, ktoré možno vnútorne rozčleniť na 42 obcí a 2 mestá.

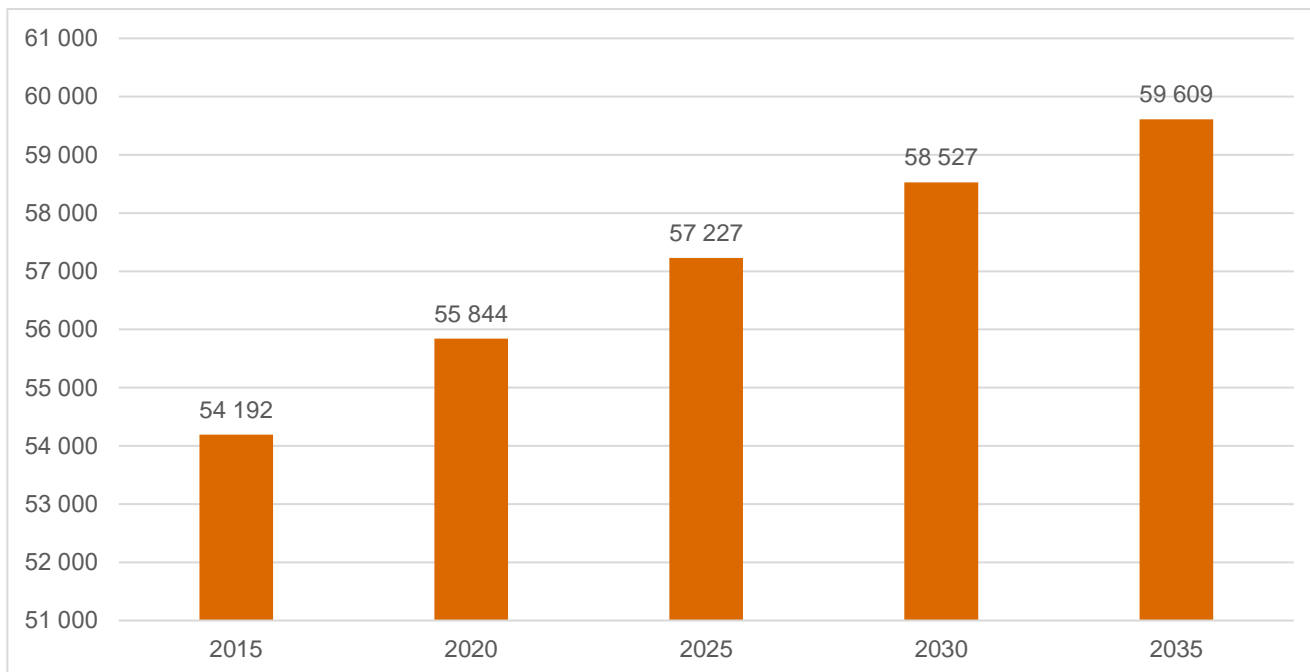
Územie okresu zahŕňa 10 obcí s počtom obyvateľov do 199 obyvateľov, 11 obcí s počtom obyvateľov od 200 do 499 obyvateľov, 9 obcí s počtom obyvateľov od 500 do 999 obyvateľov, 9 obcí s počtom obyvateľov od 1 000 do 1 999 obyvateľov. V katastri okresu je situovaných len 5 obcí, vrátane 2 miest, s počtom obyvateľov nad 2 000. Ide o okresné mesto Stará Ľubovňa (15 832 obyvateľov), mesto Podolíne (3 060 obyvateľov) a obce Lomnička (3 333 obyvateľov, pričom majoritné obyvateľstvo tvoria takmer výlučne obyvatelia MRK), Nová Ľubovňa (3 026 obyvateľov) a Jakubany (2 847 obyvateľov).⁵⁾ Prevažná časť územia je tvorená vidieckymi oblasťami.

Z hľadiska priestorového sociálno-ekonomického rozvoja je okres Stará Ľubovňa tvorený územiaми MAS zahrňujúcimi 41 obcí okresu. 3 MAS sú tvorené výlučne obcami okresu Stará Ľubovňa (ide o OZ Partnerstvo pre región, MAS Ľubovniansko a MAS Horný Šariš – Minčol), 5 obcí (Haligovce, Lesnica, Stráňany, Veľká Lesná a Veľký Lipník) sú členmi MAS Tatry – Pieniny LAG (pričom väčšina územia MAS je v okrese Kežmarok) a 3 obce nie sú členmi žiadnej MAS (ide o obce Kremná, Lomnička, Údol).

Pokiaľ ide o hustotu obyvateľov, tú má okres nižšiu, napríklad v porovnaní s hustotou obyvateľov v PSK (Stará Ľubovňa – 74,76 obyvateľov / km², PSK – 90,08 obyvateľov / km²), na čom má podiel najmä veľkostná štruktúra obcí. Túto hodnotu je možné považovať za nízku aj vzhľadom na priemer v rámci SR (110,98 obyvateľov / km²).

Podľa prognóz vývoja stavu obyvateľstva do roku 2035 je predpokladaný kontinuálny rast počtu obyvateľov na hodnotu 59 609 obyvateľov v porovnaní so súčasným počtom 52 968 obyvateľov.⁶⁾

Graf č. 4 Prognóza vývoja celkového počtu obyvateľstva v okrese Stará Ľubovňa⁷⁾

⁵⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7101rr/v_om7101rr_00_00_00_sk

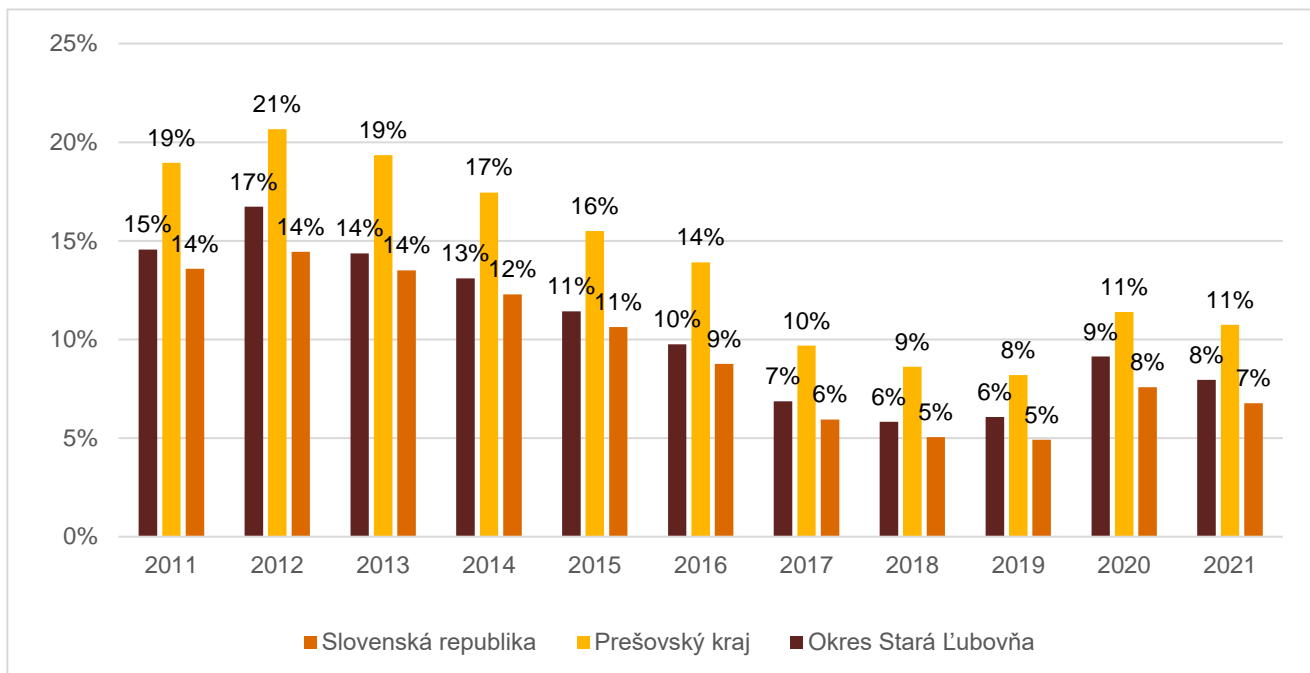
⁶⁾ http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Prognóza_okresy_SR_2035.pdf

⁷⁾ www.infostat.sk, http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Prognóza_okresy_SR_2035.pdf

1.2. Nezamestnanosť

Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Stará Ľubovňa bola (podľa údajov ŠÚSR k 31. 12. 2021) na úrovni 7,95%. V rámci PSK je to okres s tretou najnižšou mierou nezamestnanosti. Disponibilný počet UoZ bol za obdobie posledných 10 rokov najnižší na konci roku 2018 (pred pandémiou COVID-19), a to 1 449 disponibilných UoZ. V roku 2020 stúpol počet disponibilných UoZ takmer na úroveň roku 2016. Miera nezamestnanosti v okrese Stará Ľubovňa, je síce dlhodobo nad slovenským priemerom, zároveň je však dlhodobo pod priemerom PSK. Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Stará Ľubovňa kopíruje vývoj nezamestnanosti v SR a PSK.

Graf č. 5 Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Stará Ľubovňa v porovnaní so SR a PSK⁸⁾

V posledných šiestich rokoch (t. j. v období rokov 2016 - 2021) v okrese Stará Ľubovňa možno zaznamenať pokles miery evidovanej nezamestnanosti len o 1,81%, čo predstavuje nižší pokles, ako pokles v PSK ako celku (2,52 %) a zároveň ide o nižší pokles v porovnaní s poklesom miery nezamestnanosti v rámci celej SR (pokles medzi rokmi 2016 – 2020 o 1,19 %). Na druhej strane, okres Stará Ľubovňa zaznamenala najnižší pokles miery evidovanej nezamestnanosti medzi rokmi 2016 a 2020, a to o 0,63 % v porovnaní so všetkými okresmi PSK, k čomu prispelo pravdepodobne aj to, že okres Stará Ľubovňa aj napriek tomu, že je obklopený najmenej rozvinutými okresmi, sám nebol zaradený do tejto kategórie, a teda nebolo mu umožnené čerpať (finančné) výhody z toho vyplývajúce. Najnižšiu hodnotu za sledované obdobie dosahuje miera evidovanej nezamestnanosti v roku 2018, a to hodnotu 5,83%. Najvýraznejší pokles bol dosiahnutý medzi rokmi 2016 a 2017 (2,9 %). Medzi rokmi 2019 a 2020 však v okrese Stará Ľubovňa možno opätovne zaznamenať vyšší medziročný nárast miery evidovanej nezamestnanosti (o 3,06%), ktorý je však porovnateľný s nárastom v PSK a SR (3,2 %, resp. 2,65 %). V okrese Stará Ľubovňa, podobne, ako v PSK a SR je dlhodobo vyššia evidovaná miera nezamestnanosti u žien ako u mužov. V Starej Ľubovni je však tento rozdiel v porovnaní s PSK a SR výraznejší (rozdiel v miere zamestnanosti mužov a žien v roku 2020: Stará Ľubovňa: 3,58 %, PSK: 2,4 %, SR: 1,82 %).

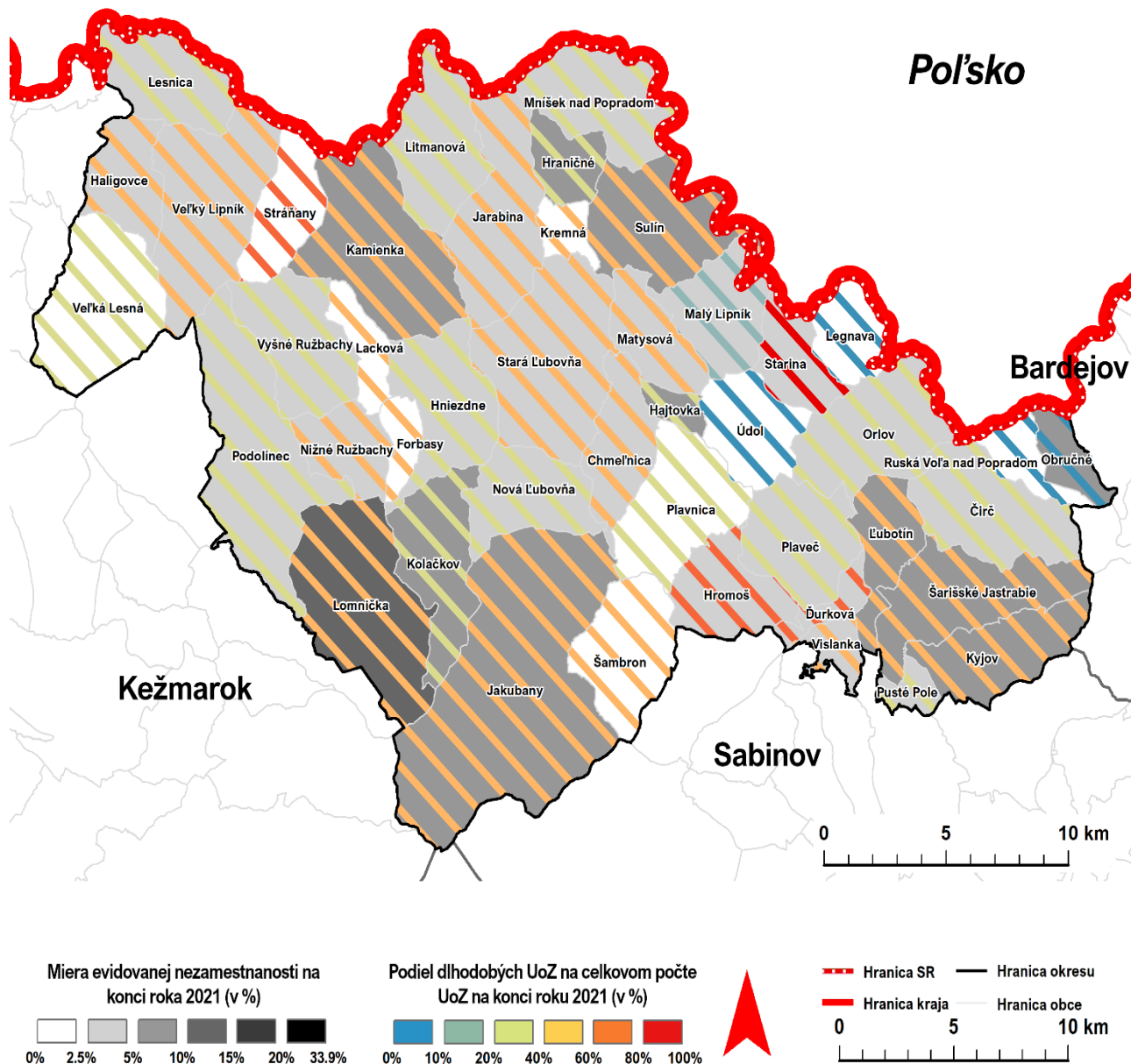
Celkový počet zamestnaných v okrese Stará Ľubovňa vzrástol od roku 2009 do roku 2019 o 6 160 zamestnaných, čo predstavuje nárast o takmer 92 %. Týmto sa okres Stará Ľubovňa zaradzuje na tretie miesto

⁸⁾ http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3108rr/v_pr3108rr_00_00_00_sk.

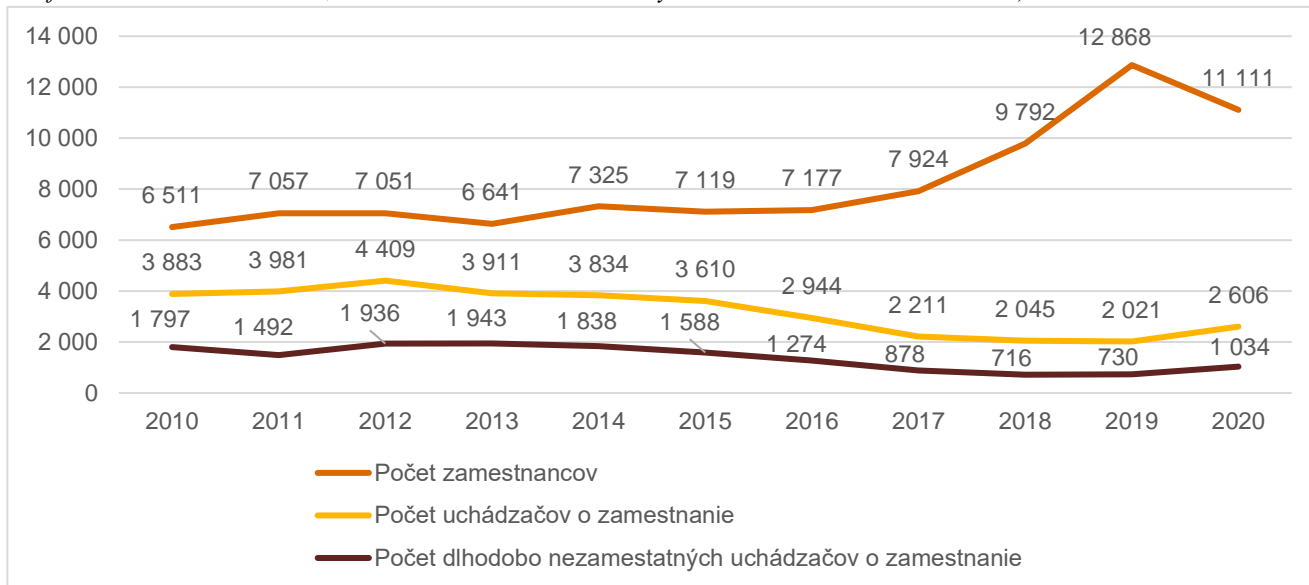
v náraste počtu evidovaných zamestnancov v sledovanom období v celoslovenskom meradle. O to väčší mala na zamestnanosť vplyv pandémie COVID-19, ktorá prispela k opätovnému poklesu počtu zamestnaných v okrese.

Z celkového počtu disponibilných UoZ patrí do skupiny dlhodobo nezamestnaných občanov až 45% obyvateľov. Aj keď je tento podiel výrazný, v rámci PSK sa okres Stará Ľubovňa radí v tomto ukazovateli medzi tie lepšie (patrí mu štvrté miesto v rámci PSK).

Mapa č. 1 Podiel dlhodobých UoZ na celkovom počte UoZ na konci roka 2021 (spracovaný MIRRI SR na základe údajov zo ŠÚSR)

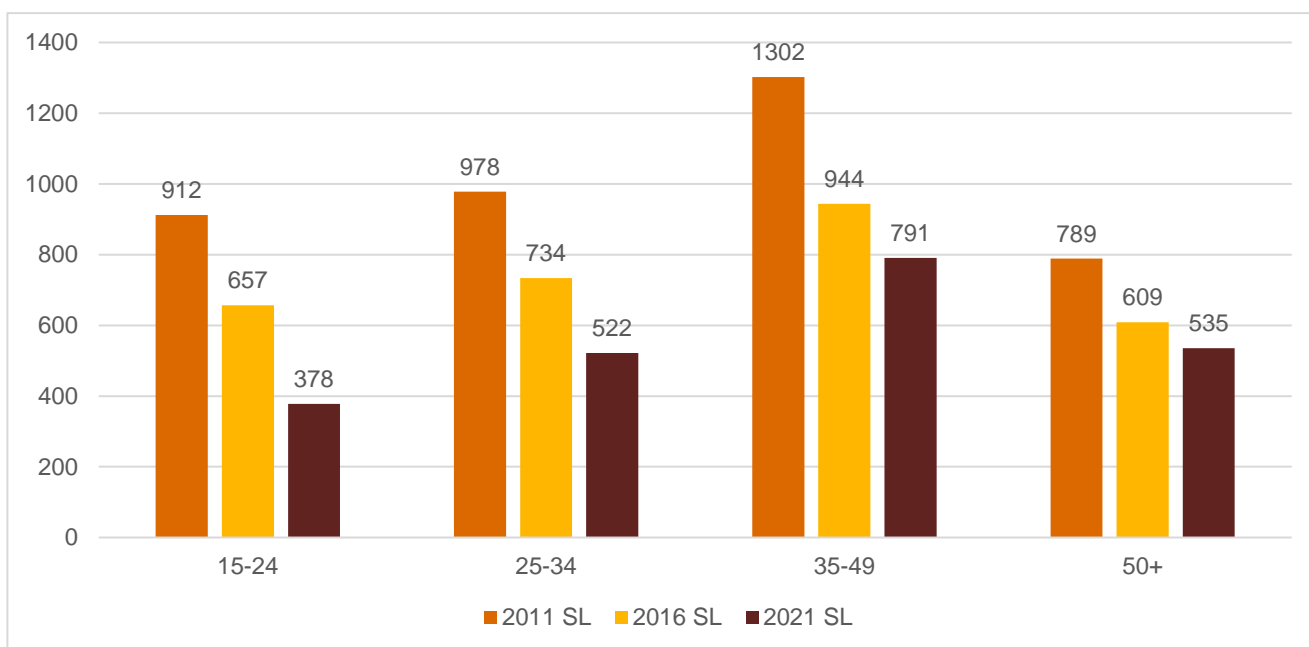

Graf č. 6 Počet zamestnancov, UoZ a dlhodobo nezamestnaných UoZ v okrese Stará Ľubovňa⁹⁾

Z hľadiska vekovej štruktúry UoZ dominujú UoZ vo veku od 25 do 49 rokov – 1 458, ktorí tvoria 56% z celkového počtu UoZ. Počas pandemického roku 2020 sa v okrese Stará Ľubovňa možno pozorovať výrazný nárast počtu UoZ vo veku nad 50 rokov, ktorý v súčasnosti dosahuje 614 osôb, čo je 23,6% z celkového počtu UoZ. Tento podiel je však pod priemerom PSK a SR. Horšia situácia je v podiele mladých UoZ vo veku 15 – 24 rokov. Títo uchádzači tvoria vyše 20% z celkového počtu UoZ, čím okres Stará Ľubovňa o 5% prekračuje podiel tejto vekovej skupiny UoZ v PSK a až o 7% v SR.

Graf č. 7 Počet uchádzačov o zamestnanie podľa veku v okrese Stará Ľubovňa¹⁰⁾

⁹⁾ www.statistics.sk.

¹⁰⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3107rr/v_pr3107rr_00_00_00_sk.

1.3. Vzdelávanie

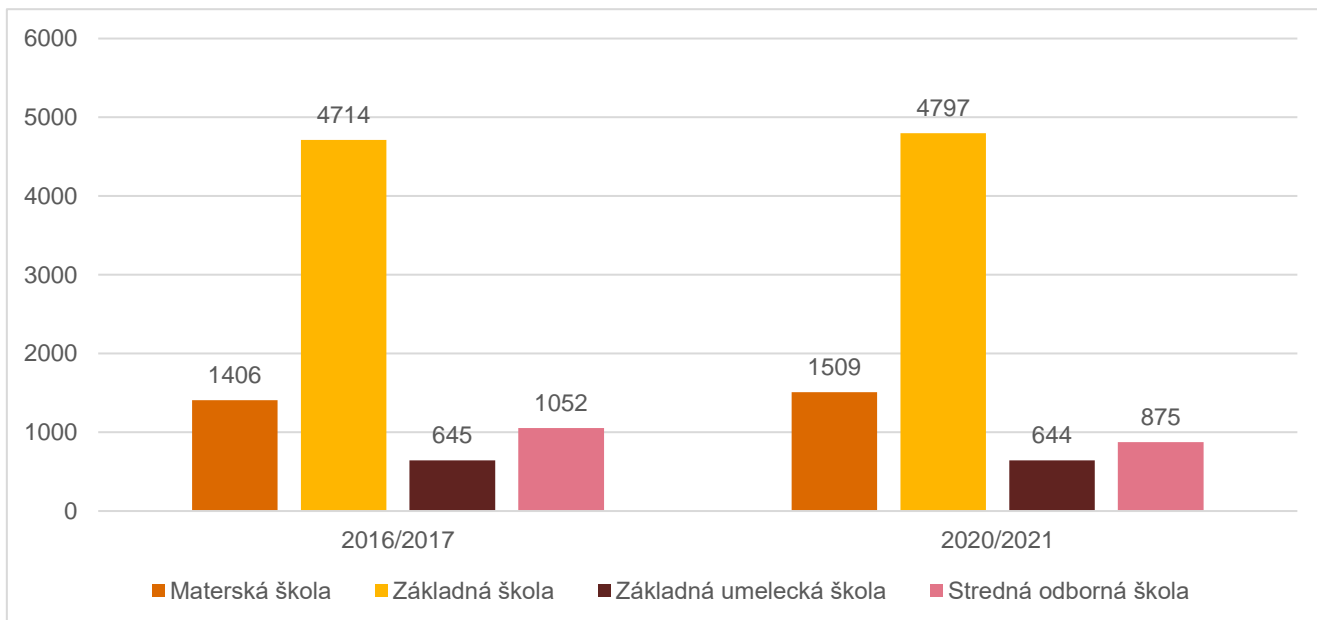
V rámci vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva okresu Stará Ľubovňa dominujú obyvatelia s úplným stredným vzdelaním s maturitou (s podielom 23 % obyvateľov), učňovským a odborným vzdelaním, zväčša bez maturity (s podielom 22 % obyvateľov) a základným vzdelaním (s podielom 18 % obyvateľov).

V okrese sa nachádza 32 MŠ, ktoré navštevuje spolu 1 591 detí. Na základe prepočtov individuálneho vzdelávacieho plánu podľa údajov Registra fyzických osôb z roku 2018 a Rezortného informačného systému Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR z roku 2018 v okrese Stará Ľubovňa navštevovalo predškolské zariadenia 75 % päťročných detí. Podľa vyššie uvedených údajov sa v okrese nachádzajú nasledujúce obce s viac ako 10 chýbajúcimi miestami pre dosiahnutie plnej zaškolenosti päťročných detí – Stará Ľubovňa (chýba 63 miest), Lomnička (chýba 37 miest), Kolačkov (chýba 17 miest), Čirč (chýba 11 miest). V sieti škôl je zaradených 19 plneorganizovaných ZŠ, všetky s vyučovacím jazykom slovenským, ktoré navštevuje spolu 4 815 žiakov. Neplneorganizovaných ZŠ je 9 a navštevuje ich spolu 321 žiakov.

V rámci každoročne organizovaného celoslovenského testovania piatakov v predmetoch matematika a slovenský jazyk a literatúra sa okres Stará Ľubovňa nachádzal v spodnej časti priemerného pásma. V testovaní zo slovenského jazyka a literatúry sa okres Stará Ľubovňa taktiež umiestnil v spodnej časti priemerného pásma. Podiel žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v okrese Stará Ľubovňa, ktorý sa pri testovaní sleduje je viac ako 5%.

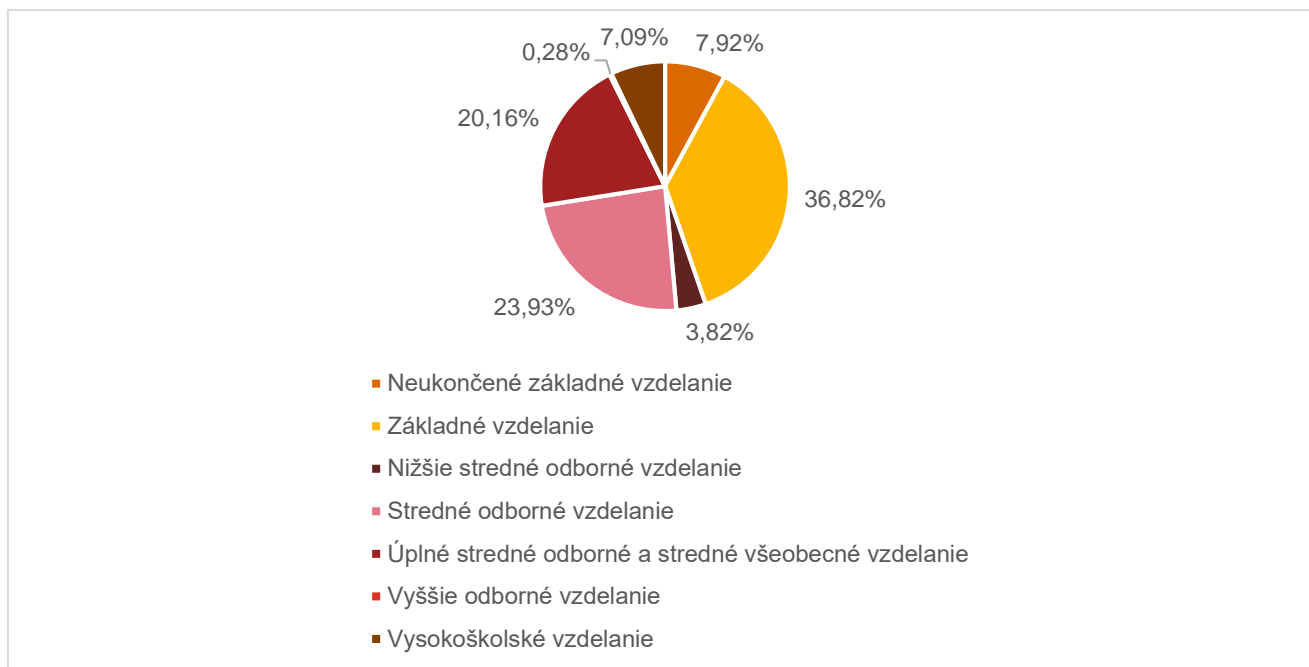
V okrese sú 2 základné umelecké školy – Súkromná základná umelecká škola, Komenského 8, Stará Ľubovňa a Základná umelecká škola Jána Melkoviča, Okružná 9, Stará Ľubovňa. V okrese taktiež pôsobia 2 špeciálne školy – Špeciálna základná škola internátna sv. Klementa Hofbauera, Kláštorná 2, Podolínec; Spojená škola internátna, Levočská 24, Stará Ľubovňa, ktoré vznikli spojením špeciálnych ZŠ a stredných odborných špeciálnych učilíšť. V okrese Stará Ľubovňa je 6 SŠ (z toho 2 gymnáziá a 3 stredné odborné školy) a 1 reedukačné centrum. Nenachádza sa tu ani jedna vysoká škola.

Graf č. 8 Vývoj počtu žiakov v okrese Stará Ľubovňa v školskom roku 2016/2017 oproti školskému roku 2020/2021¹¹⁾

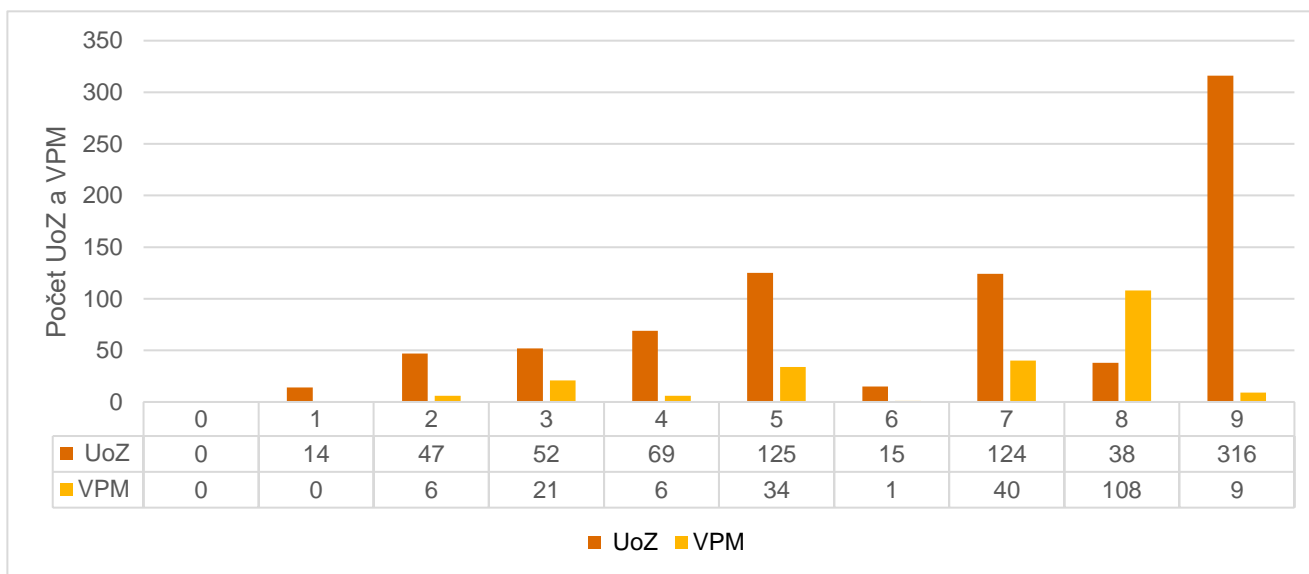

¹¹⁾ https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia.html?page_id=9580.

Graf č. 9 Podiel UoZ podľa dosiahnutého vzdelania (údaje k 31.3.2022)¹²⁾

Graf č. 10 Štruktúra UoZ podľa profesie vykonávanej bezprostredne pred zaradením do evidencie a štruktúra voľných pracovných miest (VPM) podľa požadovanej profesie (podľa SK ISCO-08)¹³⁾

0	Príslušníci ozbrojených síl	5	Pracovníci v službách a obchode
1	Zákonnodarcovia, riadiaci pracovníci	6	Kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve
2	Špecialisti	7	Kvalifikovaní pracovníci a remeselníci
3	Technici a odborní pracovníci	8	Operátori a montéri strojov a zariadení
4	Administratívni pracovníci	9	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci

¹²⁾ https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky/2022.html?page_id=1153450.

¹³⁾ https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky/2022.html?page_id=1153450.

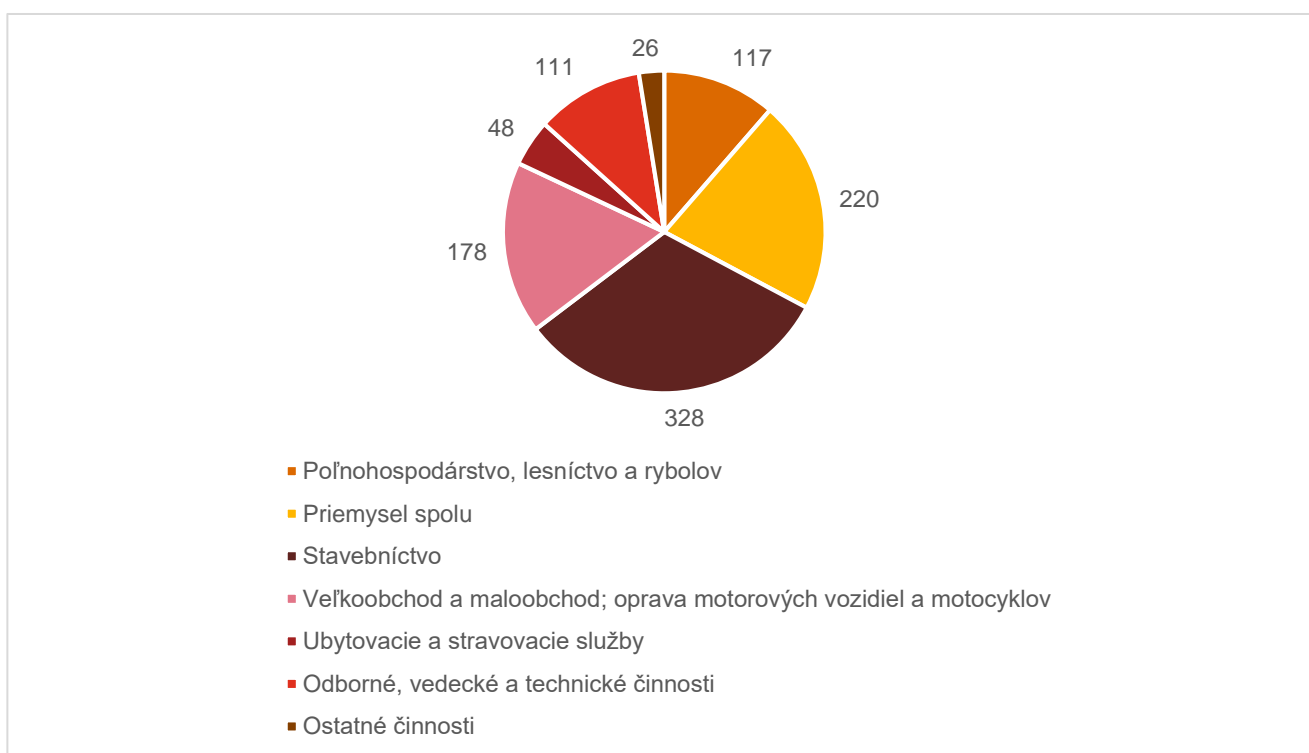
1.4. Podnikateľské prostredie a príjmy

Na konci roku 2020 pôsobilo na území okresu Stará Ľubovňa 1 387 podnikov, teda 5,8% z celkového počtu podnikov evidovaných v PSK. Veľkosť podniku z hľadiska počtu zamestnancov bola zistená v 731 podnikoch, pričom 717 podnikov predstavovalo zamestnávateľov evidujúcich do 49 zamestnancov a 14 podnikov zamestnávateľov evidujúcich od 50 - 249 zamestnancov. V okrese sa v roku 2020 nenachádzal žiaden veľký podnik s počtom zamestnancov nad 250.

Počet podnikov v okrese každoročne rastie. Počet fyzických osôb - podnikateľov mierne stúpa, čo však nezodpovedá celoslovenskému trendu.

Z hľadiska predmetu podnikania dominuje stavebníctvo. Spolu 328 subjektov s činnosťou v oblasti stavebníctva tvorí 24%, ďalej 220 subjektov s činnosťou v oblasti priemyslu tvorí 16% a 178 subjektov s činnosťou v oblasti veľkoobchodu a maloobchodu, čo tvorí 13%.

Graf č. 11 Štruktúra podnikov podľa ekonomických činností podľa SK NACE za rok 2021¹⁴⁾

V období rokov 2015 - 2018 do okresu neprišli žiadne priame zahraničné investície.¹⁵⁾ Najväčšou skupinou právnických osôb území okresu sú obchodné spoločnosti so 72 % zastúpením. Právnické osoby pôsobiace v okrese tvoria 5,7 % z celkového počtu právnických osôb pôsobiacich v PSK.

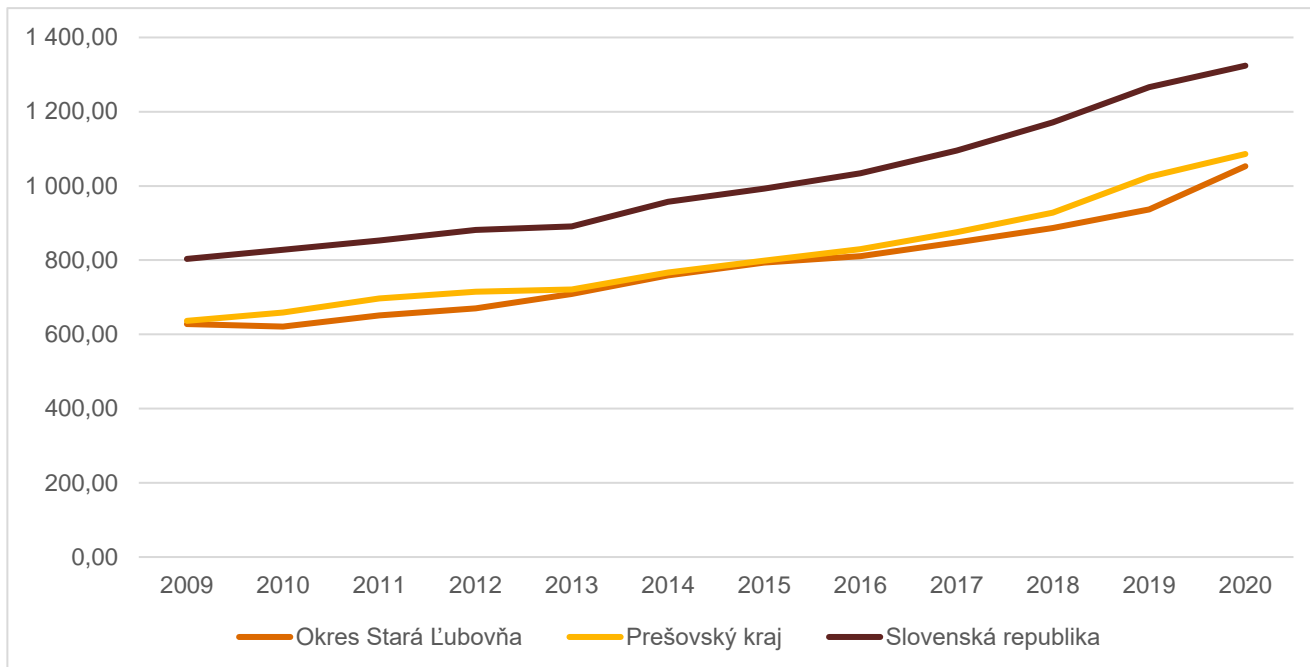
Ku koncu roka 2019 bolo v území ekonomicky aktívnych 5 629 súkromne podnikajúcich fyzických osôb. Samostatne zárobkovo činné osoby pôsobia najmä v priemyselnej výrobe, veľkoobchode a maloobchode, stavebníctve a poľnohospodárstve. Väčšina vznikajúcich živností v stavebníctve súvisí s migráciou živnostníkov za prácou zo zahraničia – Holandsko, Švajčiarsko, Nemecko, Rakúsko.

¹⁴⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/report/sk/VBD_SK_WIN/og3005rr/i5BB416A35769411D98C42448731CAA2F.

¹⁵⁾ <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>.

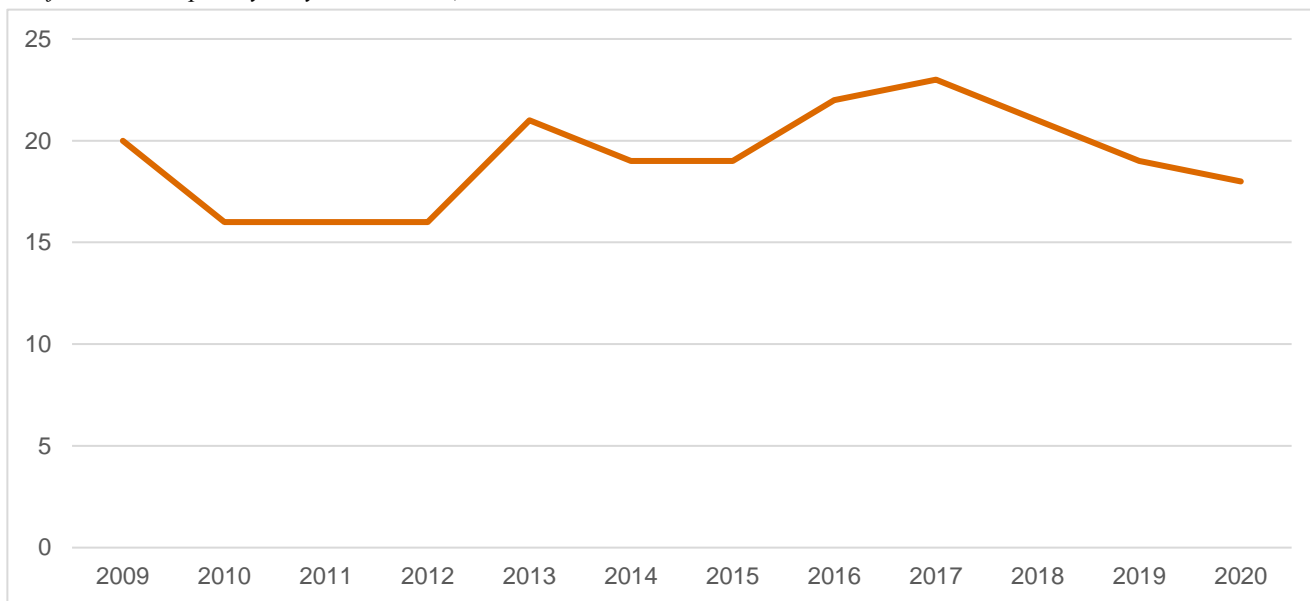
Priemerná nominálna mzda zamestnancov v okrese bola v roku 2020 na úrovni 1 053 EUR. Bola siedmou najnižšou v PSK. Celoslovenský priemer bol o 271 EUR vyšší. Priemerná nominálna mzda v okrese Stará Ľubovňa je na úrovni 79,5 % z celoslovenského priemeru. Aj keď nominálna mzda zamestnancov v okrese neustále rastie, tempo jej rastu je v porovnaní s priemernou mzdou v SR a PSK nižšie.

Graf č. 12 Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca¹⁶⁾

V okrese Stará Ľubovňa bolo v roku 2020 evidovaných 18 priemyselných závodov s 20 a viac zamestnancami. Tento počet v okrese dlhodobo osciluje okolo počtu 20.

Graf č. 13 Počet priemyselných závodov¹⁷⁾

¹⁶⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/np3110rr/v_np3110rr_00_00_00_sk.

¹⁷⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pm3002rr/v_pm3002rr_00_00_00_sk.

Priemysel sa sústreďuje najmä v okresnom meste Stará Ľubovňa. Silné zastúpenie tu má výroba elektrických a optických zariadení, reprezentovaná hlavne firmou Panasonic Industrial Devices Slovakia, pričom ide o najväčšieho zamestnávateľa v okrese. Významný podiel na zamestnanosti má aj Skrutkáreň Exim, ktorá vyrába spojovací materiál, a tým nadväzuje na bohatú tradíciu výroby skrutiek v tomto regióne. V meste Podolínec sa rozvíja tradičné odvetvie spracovania dreva a výroba výrobkov z dreva.

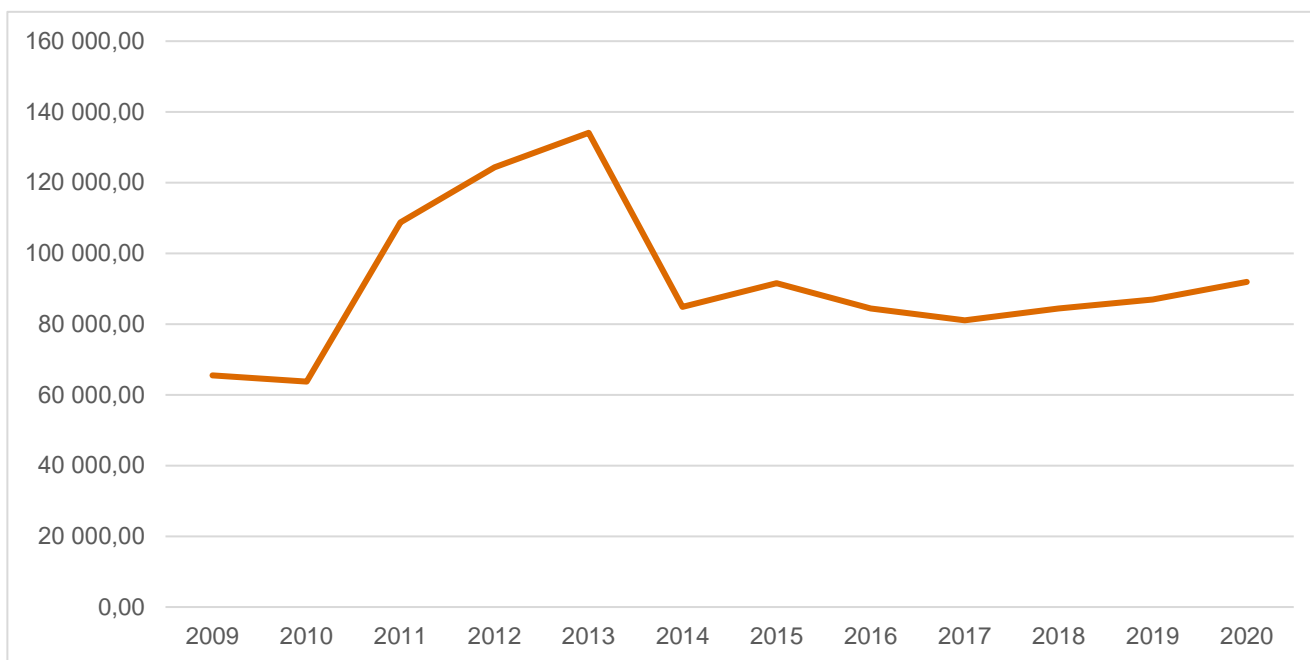
Významnými sú podniky pôsobiace v liehovarníctve – GAS Familia (Stará Ľubovňa) a BGV (Hniezdne), pričom druhá spomínaná predstavuje druhú najväčšiu firmu v okrese.

Ďalší významní zamestnávateľia v okrese:

- mkem, spol. s r. o. – elektrotechnický priemysel (Stará Ľubovňa) – do 200 zamestnancov;
- Leitech s. r. o. – kovovýroba (Stará Ľubovňa) – do 100 zamestnancov;
- POLYFORM, s. r. o. – výroba polystyrénu (Podolínec) – do 100 zamestnancov;
- Prefa Orlov, s. r. o. – výroba betónových výrobkov na stavebné účely – do 50 zamestnancov.

V okrese je možné identifikovať 4 priemyselné centrá mestá Stará Ľubovňa a Podolínec a obce Hniezdne a Orlov. Hrubý obrat priemyselných závodov v okrese zaznamenal po kríze v roku 2013 značný pokles. Odvtedy začal postupne, avšak nízkym tempom stúpať.

Graf č. 14 Hrubý obrat priemyselných závodov v okrese¹⁸⁾

V okrese sa nenachádzajú významné ložiská nerastných surovín. Sú tu evidované 2 ložiská dekoratívneho kameňa (Stará Ľubovňa, Vyšné Ružbachy) a 1 ložisko štrkov a pieskov (Plaveč-Orlov).

Až 82% pôdy v okrese tvorí kambizem (t. j. hnedá lesná pôda), ktorá sa však nevyznačuje vysokou úrodnosťou. Významnejšie zastúpenie má ešte aj fluvizem (tzv. nivná pôda) – 6,7 %¹⁹⁾). Táto pôda sa nachádza v blízkosti vodných tokov a je ju možné úspešne využívať v poľnohospodárstve ako ornú pôdu pre zeleninárstvo.

Poľnohospodárska výroba sa zameriava predovšetkým na živočíšnu výrobu – chov hovädzieho dobytku, oviec a obhospodarovanie trvalých trávnych porastov, lúk a pasienkov. Zaujímavosťou okresu v oblasti

¹⁸⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pm3002rr/v_pm3002rr_00_00_00_sk.

¹⁹⁾ http://www.podnemapy.sk/portal/reg_pod_infoservis/pt/pt.aspx.

poľnohospodárstva je pôsobenie firmy, ktorá sa zameriava na pestovanie liečivých bylín, z ktorých následne vyrába čaje.

Lesné pozemky sú z hľadiska obhospodarovania užívané tak štátnymi, ako aj neštátnymi subjektami. Z lesov v tomto území prevládajú dubiny a dubovo-hrabové lesy, situované najmä v južnej a východnej časti okresu. Smerom na sever a západ postupne prevládajú ihličnaté – smrekové a jedľové lesy.

Lesnícky sektor okresu má veľkú surovinovú bázu a dostatočnú lesnú cestnú sieť. Potenciál je aj v rozvoji investícií do nových technológií, do obnovy a starostlivosti o lesy, ako aj do finalizácie - zvýšením pridanej hodnoty produktov pri spracovaní drevnej hmoty. Lesné aj nelesné pozemky majú potenciál na tvorbu a využívanie obnoviteľných zdrojov a pri rešpektovaní environmentálnych limitov môžu zohrávať významnejšiu úlohu v hospodárskom rozvoji, zamestnanosti a prosperite okresu, najmä jeho vidieckych oblastí.

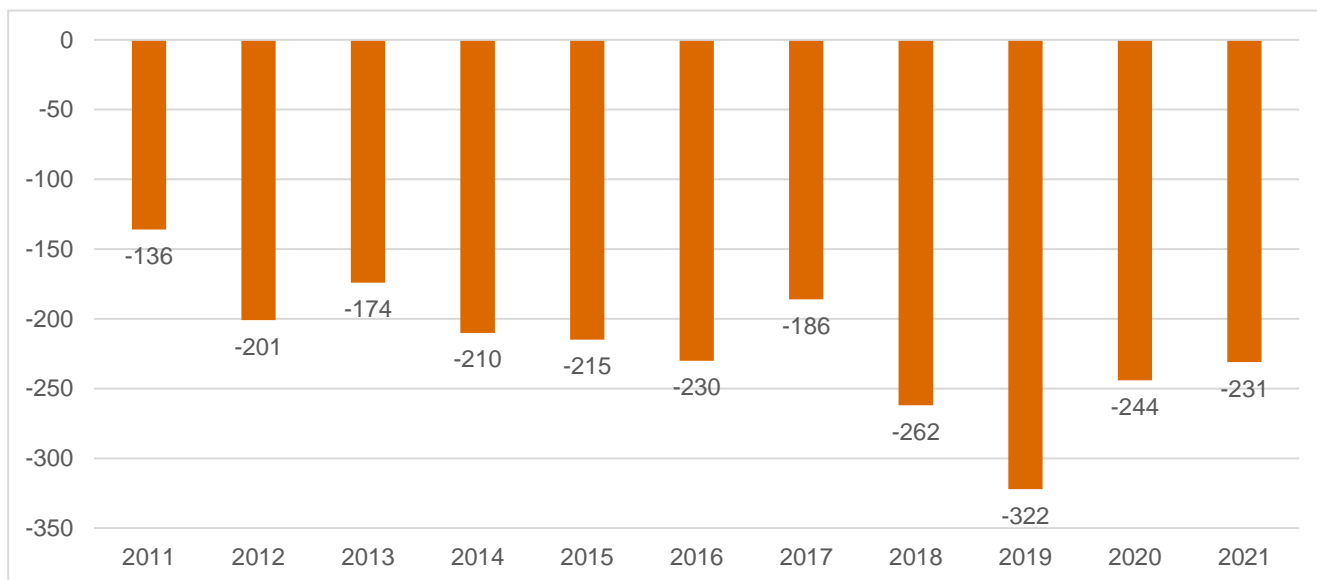
1.5. Migrácia

Migrácia z okresu Stará Ľubovňa zaznamenáva z dlhodobého hľadiska negatívny trend. Mimo hraníc okresu každoročne odchádza väčší počet obyvateľov, než do okresu prichádza. V období posledných 10-tich rokov (t. j. v období rokov 2010 - 2020) v dôsledku migrácie klesol počet obyvateľov okresu Stará Ľubovňa o 2 381 obyvateľov.

Tento trend celkovo kopíruje situáciu v PSK. Z okresu sa sťahujú najmä mladí ľudia v produktívnom veku.

Najčastejšie odchádzajú ľudia z okresu do hlavného mesta Slovenskej republiky, Bratislavy, či do zahraničia – štátov Európskej únie a Veľkej Británie.

Graf č. 15 Vývoj migračného salda v okrese Stará Ľubovňa v období rokov 2011 -2021²⁰⁾

Migrácia medzi okresmi a krajinami sa do veľkej miery negatívnym spôsobom viaže aj na vlastníctvo nehnuteľností. V tejto oblasti je SR krajinou s (na európske pomery) nadmerným podielom nehnuteľností v osobnom vlastníctve. V rámci krajín Európskej únie je Slovensko (s podielom 90,9%) tretou krajinou v poradí s najvyšším podielom obydľí v osobnom vlastníctve. Na základe uvedených skutočností je možné konštatovať, že migrácia osôb v produktívnom veku mimo hraníc okresu prebieha v stále zvyšujúcej sa miere, a to aj napriek významnej prekážke v podobe vlastníctva nehnuteľností v týchto okresoch.

²⁰⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7106rr/v_om7106rr_00_00_00_sk.

1.6. Dopravná infraštruktúra

Okres Stará Ľubovňa sa nachádza v severnej časti PSK, na hranici s Poľskom (resp. 75 km od hranice s Poľskom). Hlavnou dopravnou tepnou je cesta I. triedy vedúca z Popradu (najbližšie napojenie na diaľnicu) do Ľubotína, kde sa rozvetvuje, pričom jedna vetva smeruje do krajského mesta Prešov a druhá vetva smeruje do miest Bardejov a Svidník.

Doprava na území okresu Stará Ľubovňa sa uskutočňuje najmä po cestnej sieti a po železnici. Ostatné druhy dopravy sú využívané len výnimočne (napríklad letecká doprava prostredníctvom medzinárodného letiska Poprad). Na území okresu sú 2 hraničné priechody do Poľska – Mníšek nad Popradom a Čirč. Stará Ľubovňa je od Prešova vzdialená 62 km a od Bratislavy 375 km.

Z hľadiska rozvoja okresu majú význam cesty I. triedy: I/77 spájajúca v smere na západ okresné mesto s mestom Spišská Belá a následne pokračuje ako I/66 v smere do Popradu a Vysokých Tatier. Vo východnom smere spája cesta I/77 okres s mestom Bardejov a mestom Svidník. Cesta I/68 spája okres s krajským mestom Prešov. V okrese je dôležitou cestou I/68, ktorá vedie z mesta Stará Ľubovňa do Poľska (priechod Mníšek nad Popradom). Problémom okresu je absencia diaľnic a rýchlostných komunikácií (výstavba ktorých ani nie je plánovaná). Problémom je taktiež aj stav ciest I. triedy – zlý technický stav a šírkové pomery, ktoré sú na viacerých úsekoch nedostatočné, či smerové pomery, ktoré sú náročné z dôvodu pestrého reliéfu krajiny.

Z ciest II. triedy má nadregionálny význam cesta II/543 (vedie z obce Hniezdne v smere do PL – priechod Červený Kláštor), ktorá spája okres s Národným parkom Pieniny. Cesty III. triedy sú charakteristické nevhodným výškovým a smerovým vedením, nekvalitným, opotrebovaným povrchom (kontaktnou vrstvou) a zanedbanou údržbou.

Železničná sieť v okrese je tvorená železničným ťahom Poprad – Plaveč a Košice – Plaveč – Muszyna (PL) – napojenie na PL železničnú sieť. Vzhľadom na absenciu kvalitnej cestnej dostupnosti je práve železnica príležitosťou pre rozvoj okresu v oblasti priemyslu a výroby.

Cestná sieť okresu je tvorená cestami I., II. a III. triedy, s celkovou dĺžkou 233,281 km. Cestnú sieť v okrese Stará Ľubovňa tvorí 72,782 km ciest I. triedy, 19,952 km ciest II. triedy a 140,547 km ciest III. triedy.

Hustota cestnej siete je 0,328 km/km².

Tabuľka č. 1 Stav ciest v okrese podľa triedy cesty²¹⁾

Trieda cesty	Dĺžka ciest (km)	Veľmi dobrý (km)	Dobrá (km)	Vyhovujúci (km)	Nevyhovujúci (km)	Havarijný (km)	Nevyhovujúci, alebo havarijný (km)	Nevyhovujúci, alebo havarijný (%)
I.	72,782	20,79	28,515	14,851	6,672	1,954	8,626	11,85
II.	19,952	2,71	11,327	0,021	2,33	3,564	5,894	29,54
III.	140,547	64,019	33,053	9,182	34,293	0	34,293	24,40

Okresom Stará Ľubovňa by mala prechádzať významná časť Európskej cyklotrasy EUROVELO 11 (predpokladaná dĺžka v okrese Stará Ľubovňa vyše 70 km). Úseky Plavnica – Údol – Orlov a Šambron – Novoľubovnianske kúpele majú aktuálne vypracovanú štúdiu uskutočniteľnosti a vybratý koridor vedenia trasy. V pláne dobudovania je úsek Kamienka – Veľký Lipník. V projektovej príprave je úsek Stará Ľubovňa – Chmeľnica, naopak ďalšie úseky v obciach Legnava štátna hranica, Malý Lipník, Sulín a Mníšek nad Popradom

²¹⁾ https://www.ssc.sk/files/documents/shv/hl_prehl_ciest-2020.pdf

sú už zrealizované. V okrese Stará Ľubovňa sú aj ďalšie funkčné cyklotrasy – cyklotrasa Lesnica – Červený Kláštor, Nová Ľubovňa – Ľubovnianske Kúpele, cyklotrasa Hrebeň Spišskej Magury.

1.7. Cestovný ruch

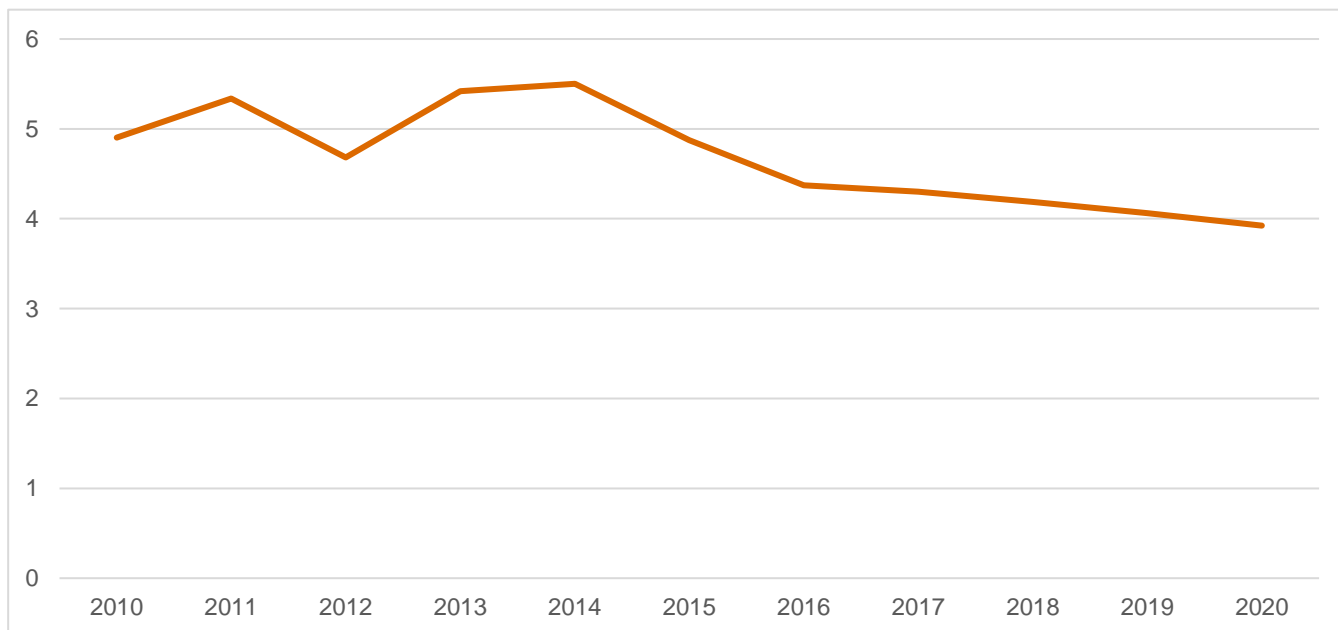
Atraktívna príroda a kvalitné životné prostredie vytvárajú vhodné podmienky pre cestovný ruch, rekreáciu, turistiku a liečebné pobyty. V sieti cestovného ruchu je k dispozícii vyše 2 600 lôžok, taktiež je na tomto území vybudovaná sieť lyžiarskych vlekov, turistických a cykloturistických trás, ktoré sú lokalizované v oblasti Ľubovnianskych kúpeľov v Novej Ľubovni, kúpeľoch Vyšné Ružbachy, v Litmanovej – známe pútnické miesto, v Starej Ľubovni, Pieninách a iných. Na územie okresu zasahuje Pieninský národný park. Nachádzajú sa tu maloplošné chránené územia, a to národné prírodné rezervácie – Čergovský Minčol, Haligovské skaly, Prielom Dunajca a Prielom Lesnického potoka, národná prírodná pamiatka – jaskyňa Aksamitka, prírodné pamiatky v okolí Kyjova – Kyjovské bradielko, bradlá Lysá hora a Rebrá, Litmanovský potok, Okrúhly kopec pri Šarišskom Jastrabí, Skalky pri Údole, Skalná ihla pri Chmeľnici, travertínové jazierko Kráter vo Vyšných Ružbachoch, prírodné rezervácie – Slatina pri Šarišskom Jastrabí, Kamienska tisina, Jarabinský prielom a chránený areál Plavečské štrkoviská.

Ubytovacie zariadenia v okrese Stará Ľubovňa tvoria 5,7 % z celkového počtu ubytovacích zariadení v PSK.

Z celkového počtu návštevníkov v kraji tvorili návštevníci v okrese Stará Ľubovňa len 4%. V okrese sa nachádza 47 ubytovacích zariadení s celkovou kapacitou lôžok 2 607 (7 % z lôžok v PSK). Počet návštevníkov v týchto zariadeniach bol v roku 2020 v absolútnych číslach na úrovni 25 680 osôb. Počet prenocovaní návštevníkov bol vo výške 113 222 návštevníkov.

Z hľadiska kapacít a výkonov ubytovacích zariadení možno konštatovať, že vzhľadom na veľkosť okresu Stará Ľubovňa je cestovný ruch v porovnaní s ostatnými okresmi rozvinutý slabšie. Podiel ubytovacích zariadení v okrese Stará Ľubovňa na celkových výkonoch kraja je len na úrovni 4 až 5 %.

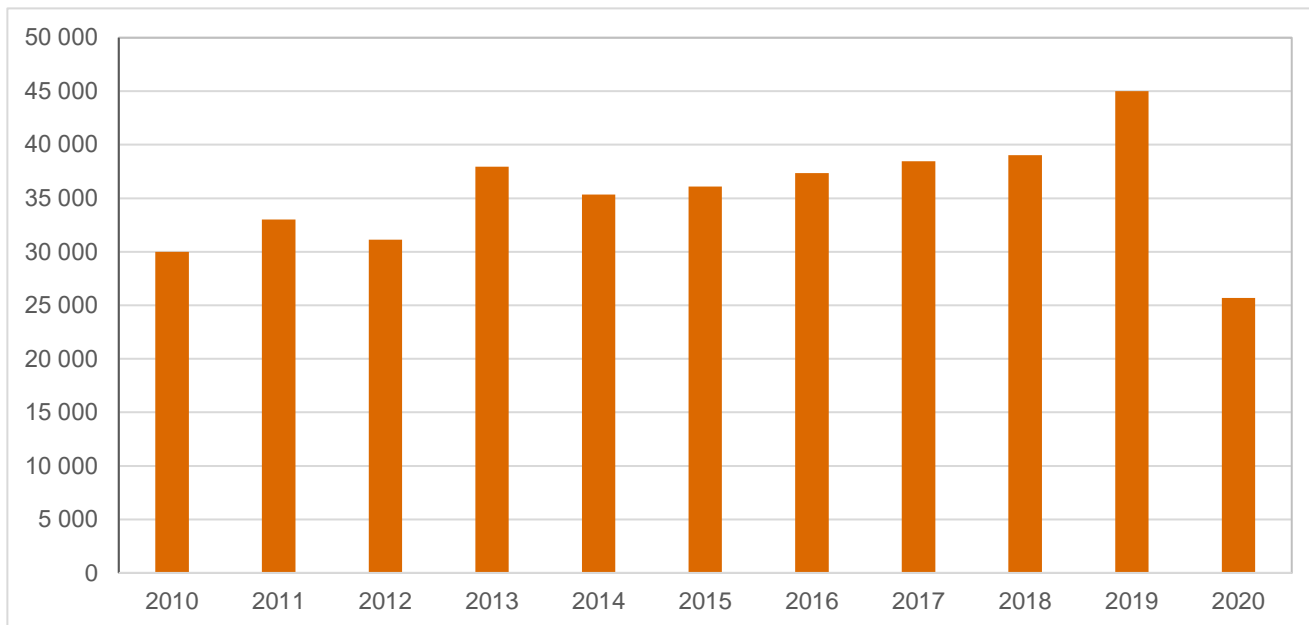
Graf č. 16 Podiel návštevníkov ubytovacích zariadení okresu na počte v kraji²²⁾

²²⁾ http://datacube.statistics.sk#!/view/sk/VBD_SK_WIN/cr3002rr/v_cr3002rr_00_00_00_sk.

Návštevnosť okresu začala od roku 2014 postupne rásť, avšak v roku 2020 sa aj vplyvom pandémie prepadla na najnižšiu hodnotu za posledných 10 rokov, čo je v protiklade so všeobecným trendom zvýšenia miery turistického ruchu v rámci Slovenska (berúc do úvahy najmä sezónu 2020).

Graf č. 17 Počet návštevníkov ubytovacích zariadení v okrese Stará Ľubovňa²³⁾

Okres je bohatý na hnutelne i nehnuteľné kultúrne pamiatky. V okrese Stará Ľubovňa sa nachádza spolu 231 kultúrnych pamiatok. Najviac ich je v Hniezdom (64), Podolínci (64) a v Starej Ľubovni (31). Väčšina z nich sú sakrálneho charakteru – kostoly a ich vnútorné zariadenie, kaplnky, ale nachádzajú sa tu aj meštianske domy, ktoré sú súčasťou mestskej pamiatkovej rezervácie v Podolínci a pamiatkových zón v Starej Ľubovni a Hniezdom a domy v ľudovom staviteľstve po obciach. Nemenej zaujímavý je súbor vyše sto plastík v areáli Medzinárodného sochárskeho sympózia vo Vyšných Ružbachoch. Jednou z nich je aj Ľubovniansky hrad postavený začiatkom 14. stor., ktorý je charakteristickou črtou okresu. V súčasnosti sa tam nachádza múzeum a pod hradom je od roku 1985 skanzen. Nachádza sa tu tiež vojensko-historická expozícia a stredoveký vojenský tábor. Ďalší významný hrad na území okresu, hrad Plaveč, prvá zmienka o ktorom je datovaná do roku 1294. Ďalšou významnou pamiatkou je Kláštor Piaristov v Podolínci s hlavným oltárom v kostole, ktorý je najväčším oltárnym obrazom na území Slovenska (4×7 metrov). Na území okresu sa tiež nachádza významné pútnické miesto na hore Zvir neďaleko Litmanovej.

Minerálne vody a kúpele:

Okres Stará Ľubovňa je regiónom bohatým na prírodné pramene a aj preto je významná časť jeho územia súčasťou turistickej trasy minerálnych prameňov pod názvom Cesta minerálnych prameňov. Trasa s celkovou dĺžkou do 100 km spája 12 najvýznamnejších minerálnych prameňov v jedenástich obciach – Bajerovce, Červený Kláštor, Forbasy, Hniezdne, Hraničné, Lacková, Legnava, Litmanová, Nová Ľubovňa, Sulín a Vyšné Ružbachy. Pramene sú vhodné na pitné kúry a pomáhajú pri rôznych zdravotných ťažkostiach. Z niekoľkých prameňov je možné spomenúť napríklad Travertínový vodopád pod kráterom vo Vyšných Ružbachoch. Prameň Izabella, ktorý je hlavným prírodným liečivým zdrojom v kúpeľoch Vyšné Ružbachy. Prameň Ščensny, ktorý sa nachádza pod liečebným domom Travertín, ale aj kráter vo Vyšných Ružbachoch. Ďalej je to minerálny prameň Amália v Ľubovnianskych kúpeľoch, ale aj minerálny prameň Andrej. V Lackovej sa nachádza prameň pod Kalváriou vhodný na pitné kúry podporujúce okrem iného aj liečbu nechutenstva,

²³⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/cr3002rr/v_cr3002rr_00_00_00_sk.

nedostatku vápnika, chronických zápalov dýchacích ciest, obličiek a močovodov a pod. Opomenúť nemožno prameň Sulínka, ktorého vodu si nechávala voziť aj samotná rakúska cisárovná Alžbeta Bavorská (známa ako Sissi).

V okrese Stará Ľubovňa sa nachádza 71 minerálnych prameňov. Najviac z nich (až 20) je v katastri obce Vyšné Ružbachy. Ďalších 8 je pri obci Sulín a 6 pri Novej Ľubovni. Kvalitu minerálnych vôd sleduje aj Regionálny úrad verejného zdravotníctva v Starej Ľubovni, a to spravidla 1x ročne. Dlhodobé laboratórne sledovania Regionálnym úradom verejného zdravotníctva ukázali, že minerálky v oblasti nepredstavujú riziká ohrozenia zdravia.

Najvýznamnejšími kúpeľmi v okrese Stará Ľubovňa sú kúpele Vyšné Ružbachy. Tie majú vďaka svojim liečivým prameňom dlhoročnú históriu. Po roku 1989 sa kúpele transformovali na akciovú spoločnosť, ktorá začala s rekonštrukciou tzv. švajčiarskych domčekov, ktoré boli vybudované podľa zahraničných vzorov koncom 19. storočia. V roku 2004 bol tiež zrekonštruovaný a zmodernizovaný pôvodný liečebný dom Štrand.

Kúpeľné budovy v Ľubovnianskych kúpeľoch (v Novej Ľubovni) sú v súčasnosti využité na rekreačné účely. V osade je tiež lesopark s dendrologicky pozoruhodnými drevinami a voľne prístupné minerálne pramene. Minerálna voda sa plní do fliaš a predáva sa pod názvom Ľubovnianska. Za osadou je lyžiarsky areál s tromi lyžiarskymi vlekmami.

Je tu zriadený náučný chodník so šiestimi zastávkami, vedúci časťou historického lesoparku. Na paneloch informuje o histórii kúpeľov, okolitej flóre a faune a o cenných drevinách (jediné 4 exempláre borovice hladkej na Slovensku, pričom jedna z nich má až 11 kmeňov). V umelom jazierku sa vyskytuje mlok karpatský.

Turistické trasy a cyklotrasy:

Okres Stará Ľubovňa sa tiež môže pochváliť tým, že jeho územím prechádzajú turisticky významné a atraktívne trasy pre pešiu turistiku, ktoré sú súčasťou turistických trás na severnom Spiši a Pieninách. K nenáročným trasám je radený okruh Ľubovnianskych kúpeľov, ktorý sa začína pri hoteli Sorea. V rámci tejto trasy je možné si prezrieť aj vzácne exempláre stromov borovice hladkej (vejmutovky). Trasa pokračuje ďalej na Vyhlídku (720 m) a na vrch Vysoká (842 m).

Ďalšou významnou trasou je trasa, ktorá začína v Jarabine, pokračuje smerom na Jarabinský prielom a ďalej do svahu Čertovej skaly, s pokračovaním až do sedla Vabec a odtiaľ až na križovatku Pasterník (570 m). Z tejto križovatky je možné ísť smerom k Ľubovnianskemu hradu, Ľubovnianskemu skanzenu a Stredovekému vojenskému tábore alebo do centra mesta Stará Ľubovňa.

K Minčolu, najvyššiemu vrchu pohoria Čergov, ktorý sa nachádza na hraniciach okresov Bardejov, Sabinov a Stará Ľubovňa je možné ísť z Obručného, Čirča, Šarišského Jastrabia a z Kyjova.

Okruh popri rieke Dunajec začína na parkovisku pri Chate Pieniny. Následne pokračuje ústím Lesníckeho potoka, až do obce Červený Kláštor. Celková dĺžka trasy je 18 km a je vhodná pre peších, cyklistov a v zime aj pre bežkárov. Z Lesnice sa ľahko dostať do Červeného Kláštora, a to aj cez sedlo Targov a sedlo Cerla, z ktorého sú krásne výhľady na bradlá Siedmich mníchov. Náročná trasa vedie z Lesnice, najstaršej obce na Zamagurí, cez poľské kúpeľné mesto Szczawnica, ďalej cez poľské dediny na úpätí Malých Pienin, Szlachtowa, Jaworki a Biala Woda, cez sedlo Rozdiel až do Litmanovej. Tento okruh má dĺžku 40 km.

K stredne náročným trasám patrí Ružbašská kúpeľná trasa, ktorá sa začína pri Kráteri a pokračuje až k Veternému vrchu (najvyššiemu vrchu východnej časti Spišskej Magury) a odtiaľ späť do Vyšných Ružbách. K stredne náročným patrí aj tzv. Litmanovský okruh, ktorý vedie až do poľskej obce Jaworki. Z tejto dediny sa ďalej ide do tiesňavy Wawo Homole a odtiaľ na najvyšší vrch Pienin Vysoké skalky a naspäť do Litmanovej. Ďalším je Ľubovniansky okruh, ktorý začína pod Ľubovnianskym hradom a ďalej do lesoparku a odtiaľ na vrch Osly (859 m).

K náročným trasám patrí trasa Vyšné Ružbachy – Poľana – Strážanské sedlo – Vysoké Skalky – Kúpele Vyšné Ružbachy. Okrem pešej turistiky sú v súčasnosti k dispozícii aj trasy pre cykloturistov. Dostupné sú trasy Lesoparkom v okolí hradu Ľubovňa, kde sú vyznačené okruhy s celkovou dĺžkou 22 km s rôznou náročnosťou. Ďalej je tu trasa Stará Ľubovňa – Kotník – Ružbachy – Vabec – Sedlo rozdiel. K dispozícii je aj trasa Hrby – Levočský václavák – Stará Ľubovňa.

Jaskyňa – legenda:

Vyhľadávanou turistickou atrakciou sa stala aj jaskyňa nevšedného tvaru a geologického zloženia, ktorá sa údajne nachádza neďaleko Matysovej. Podzemné priestory vraj objavil zranený vojak, kapitán Anton Horák, ktorý sa tam ukrýval so svojimi druhmi počas druhej svetovej vojny a svoje zážitky si zaznamenal do denníka, v ktorom uviedol, že jaskyňa mala mnoho labyrintov a zákutí a v spodnej časti aj obrovský valec z neznámeho materiálu. Anton Horák zomrel v USA v roku 1976, ale ešte pred smrťou dal francúzskemu spisovateľovi a milovníkovi záhad Jacquesovi Bergierovi svoj prieskum záhadnej šachty spolu s nákresmi, mapkami a snímkami. To všetko je spracované v rámci knihy s názvom Kniha nevysvetliteľného, ktorá vyšla v Paríži v roku 1972. Ešte aj v súčasnosti do obce prichádzajú rôzni bádatelia a zahraniční turisti, ktorí sa snažia záhadnú jaskyňu nájsť.

Gastro a iné atrakcie:

Výrazným lákadlom je aj Nestville Park v Hniezdnom, ktorého cieľom je znázorniť a priblížiť návštevníkom históriu, tradičné remeslá a zručnosť ľudí žijúcich na tomto území. K dispozícii sú expozície: História – historické remeslá, ktoré súviseli s liehovarníctvom, Moderna – moderný liehovar na výrobu liehu, Tradícia – Rezbárska sála s vyrezávaným obrazom a sklady zrenia Whisky. Zabudnúť nemožno ani reštauračné zariadenia, ktoré momentálne na území okresu pôsobia. Z nich je možné spomenúť Salaš u Franka v Starej Ľubovni. Oblíbená reštaurácia pri hlavnom cestnom ťahu zo Starej Ľubovne do Popradu tu stojí už niekoľko rokov. Salaš navštívilo niekoľko významných hostí, medzi nimi aj britská kráľovná Alžbeta II. Ďalším už tradičným zariadením je reštaurácia Kolkáreň v Starej Ľubovni, ale aj Ristorante Pizzeria Palma a Panoráma v Starej Ľubovni. Okrem toho na území okresu možno navštíviť aj napríklad Penzión Kamenný dvor vo Vyšných Ružbachoch alebo Reštauráciu Chata Pieniny v Lesnici.

Projekty cezhraničnej spolupráce:

V území boli realizované viaceré projekty spolupráce v oblasti cestovného ruchu, zachovávaní tradičnej kultúry a prírodného bohatstva v pohraničí (projekty spolupráce jednotlivých obcí – napr. Kamienska, Sulín, Lesnica, Čirč).

Euroregión TATRY:

V regióne funguje aj organizácia Euroregión „Tatry“, ktorá vznikla z myšlienky zblíženia a všestrannej spolupráce medzi obyvateľmi, inštitúciami a predstaviteľmi samosprávnych jednotiek poľsko-slovenského pohraničia. Dňa 26. augusta 1994 predstavitelia poľských a slovenských miestnych samospráv Podhalia, Spiša, Oravy a Liptova na zakladajúcom kongrese v Nowom Targu podpísali Dohodu medzi samosprávami Poľska a Slovenska o založení cezhraničného združenia Euroregión „Tatry“. Tvorí ho 2 spolky prihraničných samosprávnych jednotiek: na poľskej strane Združenie Euroregión „Tatry“ so sídlom v Nowom Targu a na slovenskej strane Združenie Región „Tatry“ so sídlom v Kežmarku.

1.8. Bývanie a infraštruktúra

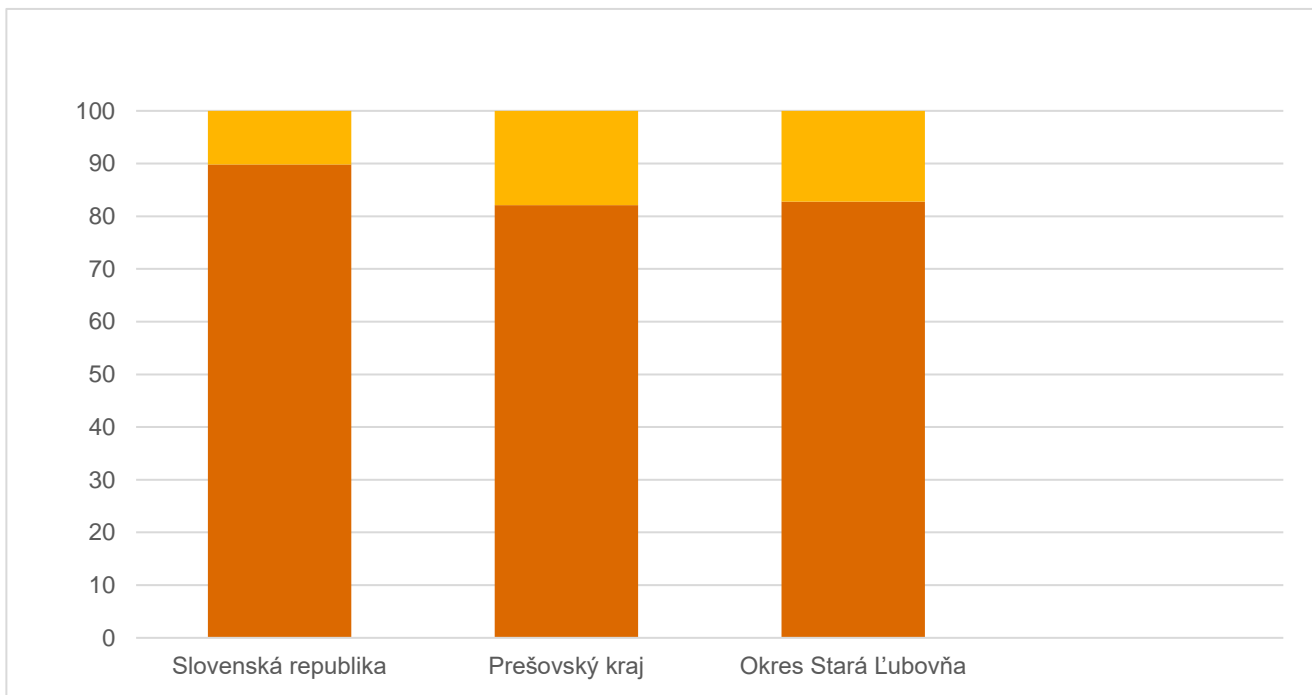
Domácnosti v PSK (v porovnaní s priemerom SR) vykazujú na základe zisťovaní EU SILC nadpriemerný podiel výdavkov na bývanie z celkových čistých výdavkov. Rovnako aj tu platí slovenský trend zvyšovania podielu obydľí v osobnom vlastníctve.

Na území okresu prevláda zástavba rodinných domov s jedným podlažím, ktoré tvoria podiel 60%. Druhú najväčšiu skupinu tvoria bytové domy s troma a viacerými bytmi. V okrese Stará Ľubovňa sa ich nachádza dovedna 36%.

Neobývané byty tvoria 13% z celkového počtu bytov v okrese, čo je dvojnásobok oproti celkovej situácii v Prešovskom kraji. Bytov v budovách s jedným bytom je neobývaných až 18%.

Zásobovanie pitnou vodou z verejných vodovodov zabezpečuje v okrese Podtatranská vodárenská spoločnosť, a. s. so sídlom v Poprade. V súčasnosti v okrese nie je problém so zásobovaním pitnou vodou. Využívaný je Spišsko-podtatranský skupinový vodovod. Prístup k verejnému vodovodu malo v okrese Stará Ľubovňa 82,8% obyvateľov (údaje z roku 2020), čo je mierne nad úrovňou priemeru pokrytia vodovodom v Prešovskom kraji (82,1%). Miera pripojenosti k vodovodu v SR je 89,8%.

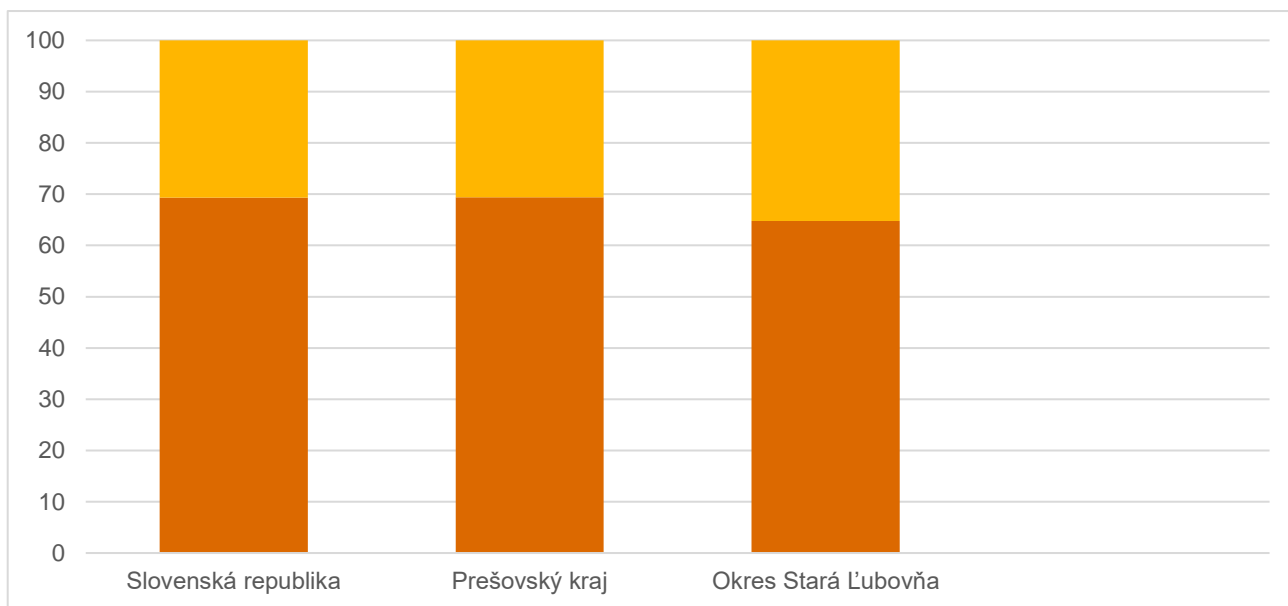
Graf č. 18 Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov (hodnoty za rok 2020)²⁴⁾

V rámci okresov PSK vykazuje okres Stará Ľubovňa 5. najnižšiu úroveň napojenia na verejnú kanalizáciu. Na verejnú kanalizáciu s čističkou odpadových vôd bolo v roku 2020 pripojených 64,8 % obyvateľov okresu, čo je o 4,6 % menej oproti miere pripojenosti v PSK a o 4,5 % menej oproti miere pripojenosti v rámci SR.

²⁴⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/vh3001rr/v_vh3001rr_00_00_00_sk.

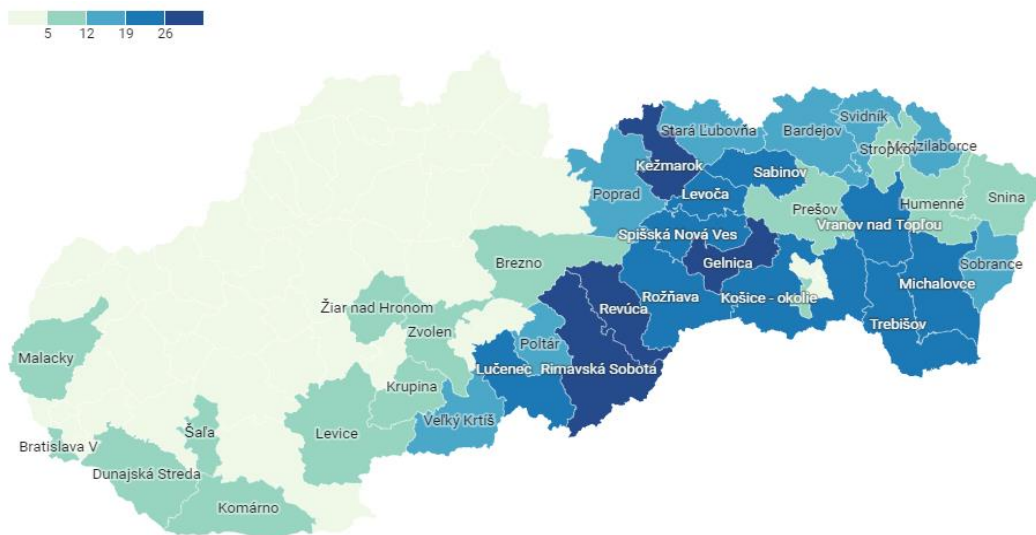
Graf č. 19 Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s čističkou odpadových vôd (hodnoty za rok 2020²⁵)

1.9. Marginalizované komunity

V okrese majú podľa sčítania obyvateľov domov a bytov významne zastúpenie (okrem majoritného obyvateľstva) ďalšie 2 národnosti - rómska s 12 % zastúpením a rusínska s 5,5 % zastúpením. Na základe kvalifikovaného odhadu z Atlasu rómskych komunit 2019 je rómske obyvateľstvo v okrese Stará Ľubovňa zastúpené podielom 17,7 % (9 576 obyvateľov), z toho 15,7 % obyvateľov okresu žije v takzvaných MRK. Ide o lokality, v ktorých žijú Rómovia v podmienkach koncentrovanej chudoby, to znamená deprivácií v oblasti typu a kvality bývania, pokrytia základnou infraštruktúrou ako aj dostupnosti verejných služieb.

Mapa č. 2 Podiel rómskeho obyvateľstva na obyvateľstve okresov SR (podľa Atlasu rómskych komunit 2019)

Z celkového počtu 44 obcí okresu bolo do Atlasu rómskych komunit zaradených 13 obcí, čo indikuje že takmer 30% obcí v okrese Stará Ľubovňa disponuje časťami, ktoré sú na tom z hľadiska dostupných indikátorov kvality života ešte horšie ako je štandardom u ich bežných obyvateľov. Z uvedených 44 obcí je 6 takých, kde marginalizované rómske obyvateľstvo tvorí viac ako 25% celkového obyvateľstva. V obci Lomnička je to 100%.

²⁵) http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/vh3001rr/v_vh3001rr_00_00_00_sk.

Tabuľka č. 2 Sociálne služby v obciach v Atlase rómskych komunít 2019 (podľa Atlasu rómskych komunít 2019)

Obec	Počet obyvateľov	Počet Rómov	Podiel Rómov	Nízko-prahové denné centrum	Integračné centrum	Komunitné centrum	Ubytovňa	Zariadenie núdzového bývania	Nočľaháreň	Útulok	Domov „na pol ceste“	Stredisko osobnej hygieny	Práčovňa	Opatrovateľská služba
Čirč	1282	323	25%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Hniezdne	1450	220	15%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Jakubany	2810	1047	37%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Jarabina	914	177	19%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Kamienka	1368	100	7%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Kolačkov	1257	480	38%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Kyjov	745	291	39%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Lomnička	3021	3021	100%	Áno	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Ľubotín	1340	280	21%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Podolíneec	3178	543	17%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Stará Ľubovňa	16157	2304	14%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Šarišské Jastrabie	1438	692	48%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Vyšné Ružbachy	1347	98	7%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno

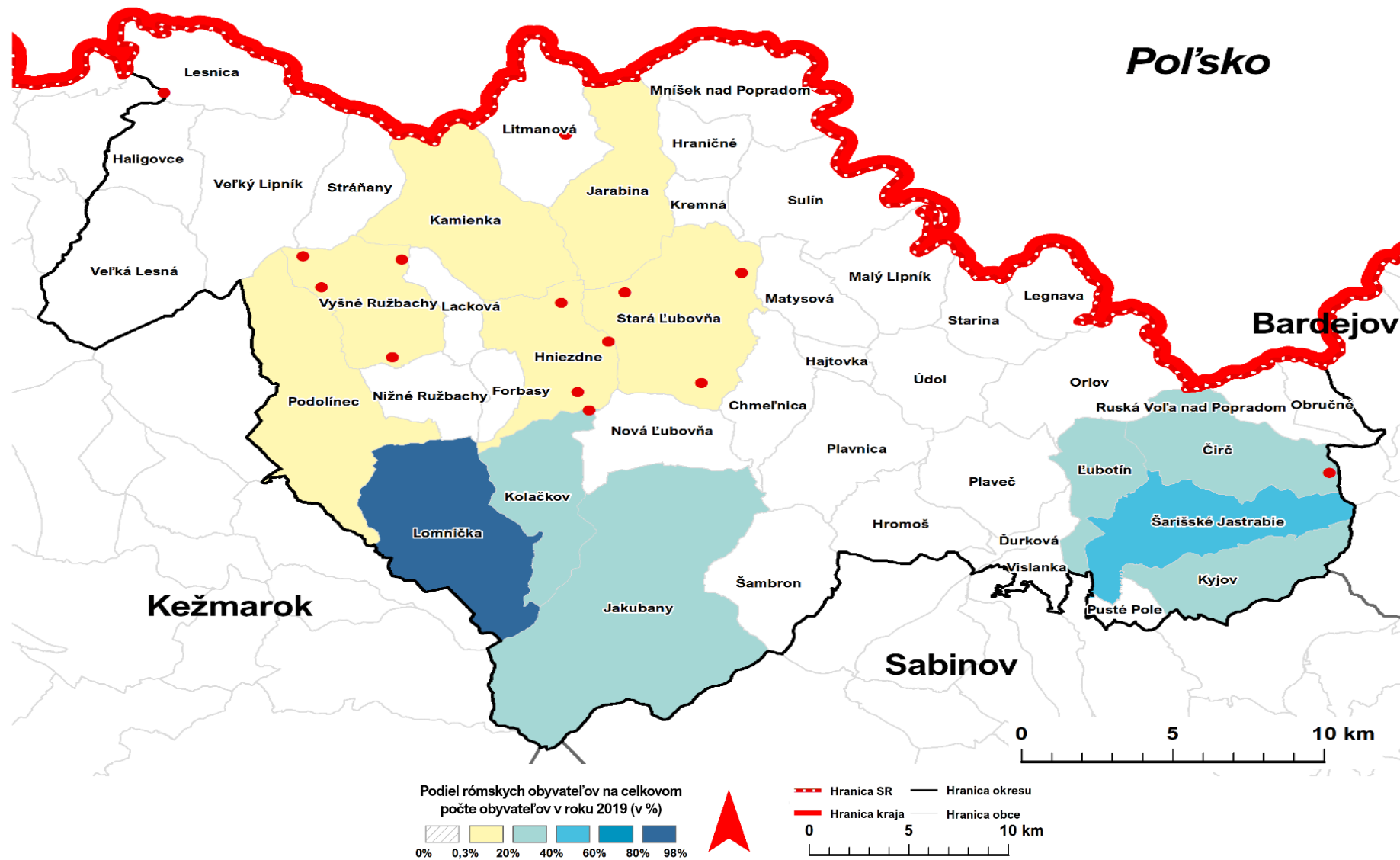
V obciach, v ktorých žijú obyvatelia MRK sú v minimálnej miere zastúpené sociálne služby. Ďalšie špeciálne služby zamerané na prácu MRK tiež nie sú samozrejmosťou.

Tabuľka č. 3 Iné služby pre marginalizované komunity (podľa Atlasu rómskych komunít 2019)

Obec	Počet obyvateľov	Počet Rómov	Podiel Rómov	Miestna občianska poriadková služba	Terénna sociálna práca	Asistenti v MŠ (Národné projekty - PRIM, ŠOV)
Čirč	1282	323	25%	áno	IA	nie
Hniezdne	1450	220	15%	nie	ÚSVRK	ÚSVRK
Jakubany	2810	1047	37%	áno	ÚSVRK	nie
Jarabina	914	177	19%	nie	IA	nie
Kamienka	1368	100	7%	nie	nie	nie
Kolačkov	1257	480	38%	áno	IA	nie
Kyjov	745	291	39%	áno	IA	nie
Lomnička	3021	3021	100%	nie	IA	MPC
Ľubotín	1340	280	21%	nie	IA	MPC
Podolíneec	3178	543	17%	nie	IA	nie
Stará Ľubovňa	16157	2304	14%	áno	ÚSVRK	ÚSVRK
Šarišské Jastrabie	1438	692	48%	áno	ÚSVRK	nie
Vyšné Ružbachy	1347	98	7%	nie	nie	nie

V obciach uvedených v Atlase rómskych komunít 2019 žije 67% obyvateľov okresu Stará Ľubovňa. Podiel UoZ z týchto obcí na celkovom počte UoZ v okrese bol (v roku 2019) vo výške 85% a podiel dlhodobo nezamestnaných UoZ z týchto obcí na celkovom počte dlhodobo nezamestnaných UoZ v okrese bol (v roku 2019) takmer 91%. V okrese sídli 12 registrovaných integračných sociálnych podnikov, z ktorých 9 podnikov je situovaných v obciach uvedených v Atlase rómskych komunít 2019 – 3 v Starej Ľubovni, 2 v Hniezdom, 2 vo Vyšných Ružbachoch a 1 v Čirči a Kolačkove.

Mapa č. 3 Podiel rómskeho obyvateľstva na celkovej počte obyvateľov okresu Stará Ľubovňa v roku 2019 (spracované MIRRI SR na základe údajov z Atlasu rómskych komunít 2019)

1.10. Zhrnutie analýzy hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu

Najvýznamnejšie faktory vyplývajúce z analýzy hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu:

1. V oblasti demografického vývoja:

- vyšší podiel obyvateľov v predproduktívnom veku (ťahaná najmä obcami s vysokým zastúpením MRK);
- nižší podiel osôb v poproduktívnom veku, avšak rastúci trend;
- veľké zastúpenie obcí s nízkym počtom obyvateľov.

2. V oblasti nezamestnanosti:

- vysoká miera evidovanej nezamestnanosti – kopíruje vývoj v SR;
- vysoký podiel dlhodobo nezamestnaných na celkovom počte UoZ;
- vysoký podiel mladých UoZ vo veku 15 – 24 rokov.

3. V oblasti vzdelávania:

- vysoký podiel obyvateľov so základným vzdelaním;
- výrazný nedostatok miest v MŠ len v 5 obciach – riešené postupne v rámci Operačného programu Ľudské zdroje;
- slabšie výsledky testovania vedomostí na ZŠ;
- obyvatelia s ukončeným základným vzdelaním tvoria významnú skupinu UoZ.

4. V oblasti podnikateľského prostredia a príjmov:

- absencia veľkých podnikov (nad 250 zamestnancov);
- žiadne priame zahraničné investície;
- podpriemerná mesačná nominálna mzda;
- 4 priemyselné centrá – Stará Ľubovňa, Podolínec, Hniezdne, Orlov;
- potenciál pre rozvoj poľnohospodárstva a lesníctva.

5. V oblasti migrácie:

- dlhodobo negatívne migračné saldo.

6. V oblasti dopravnej infraštruktúry:

- absencia diaľnice, zlý stav ciest I. triedy;
- dostatočné železničné prepojenie.

7. V oblasti cestovného ruchu:

- vysoký potenciál v oblasti cestovného ruchu – Dunajec, minerálne vody, kúpele, turistika, cykloturistika, história, kultúrne pamiatky, PL-SK spolupráca;
- nedobudovaná infraštruktúra cestovného ruchu – cyklotrasy, ubytovacie a reštauračné zariadenia, doplnková turistická infraštruktúra (vyhliadkové veže, atrakcie pre deti, aquapark, agroturistika...).

8. V oblasti bývania a infraštruktúry:

- vysoký podiel neobývaných bytov (najmä v rodinných domoch);
- vysoká napojenosť na verejný vodovod, nízka napojenosť na verejnú kanalizáciu.

9. V oblasti marginalizovaných komunit:

- vysoké zastúpenie MRK (15,7% obyvateľov);
- 13 obcí v Atlase rómskych komunit, v týchto obciach žije 67% obyvateľov, 91% dlhodobo nezamestnaných pochádza z týchto obcí;
- nedostatočné pokrytie sociálnymi službami a sociálnymi službami pre marginalizované komunity v obciach s vysokým zastúpením MRK;
- prítomnosť registrovaných integračných sociálnych podnikoch, absentujú však v obciach s najvyšším zastúpením MRK.

2. IMPULZY K VYPRACOVANIU PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA

V rámci prípravy Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa bola vytvorená expertná pracovná skupina, vytvorenie ktorej iniciovalo MIRRI SR, a ktorej členmi boli aj zástupcovia Okresného úradu Stará Ľubovňa, Úradu PSK, Úradu splnomocnenca vlády SR pre MRK, zástupcovia miestnych akčných skupín a ďalších sociálno-ekonomických partnerov v území. Touto pracovnou skupinou a jej členmi boli identifikované potenciály rozvoja v okrese Stará Ľubovňa. Zároveň boli identifikované problémy a výzvy, ktoré sú považované ako potenciálne prekážky v rozvoji okresu Stará Ľubovňa. Problémy a výzvy okresu (t. j. potenciálne prekážky rozvoja) sú zoskupené do oblastí na základe logickej súvislosti. V rámci jednotlivých kategórií sú problémy zoradené na základe prioritizácie zástupcami socio-ekonomických partnerov (členmi expertnej pracovnej skupiny).

Tabuľka č. 4 Potenciály rozvoja a problémy a výzvy identifikované ako potenciálne prekážky v rozvoji

OBLASŤ	POTENCIÁLY ROZVOJA	PROBLÉMY A VÝZVY
Zamestnanosť a podnikanie	Dostatok pracovnej sily prevažne v robotníckych profesiách, zručné obyvateľstvo, ktoré sa nebojí práce - potrebné zaučiť mladších rôznym remeslám, udržať mladých v regióne.	Málo pracovných príležitostí priamo v regióne (nutnosť odchádzať za prácou mimo okres – častokrát na "turnusy").
	Mladá a vzdelaná pracovná sila, ktorá v súčasnosti migruje za prácou mimo okres.	Vysoký počet dlhodobo nezamestnaných, hlavne z MRK.
	Prítomnosť konkurencieschopných malých a stredných firiem v rôznych odvetviach.	Vysoký počet uchádzačov o zamestnanie s nedostatočným vzdelaním, často len ZŠ.
	Dopyt po kvalitných domácich potravinách – potenciál pre znovuoživenie poľnohospodárstva, návrat k pestovaniu ovocia a zeleniny, chovu domácich zvierat – ponúkať mäso, vypestovanú zeleninu a ďalšie "domáce/regionálne" potraviny/produkty miestnym ubytovacím a stravovacím zariadeniam.	Problémy s udržaním vytvorených pracovných miest.
	Hospodárske lesy – potenciál pre drevársky a drevospracujúci priemysel.	Nedostatočný počet integračných sociálnych podnikov, v ktorých by mohli získať zamestnanie a zručnosti osoby s nízkym vzdelaním.

	Tradície umeleckej a remeselnej výroby, tradície tkania kobercov na krosnách, brašnárstvo, drotárstvo, kožiarstvo, atď.	Neprítomnosť veľkých zamestnávateľov v priemysle, či iných odvetviach hospodárstva.	
	Potreba dobudovania infraštruktúry a protipovodňových opatrení ako potenciál pre vytvorenie pracovných miest.	Nedostatok projektov pre začleňovanie rizikových skupín UoZ na trh práce.	
		Problémy s nákupom základných potravín pre starších obyvateľov obcí (absencia kamenných predajní).	
		Nedostatočná podpora malých podnikateľov.	
		Nedostatočný počet a kapacita podnikov verejných služieb – údržba verejných priestranstiev, zelene, infraštruktúry, komunikácií, zabezpečenie odpadového hospodárstva, stavebná činnosť a pod.	
		Nedostatočná ponuka pracovných miest pre obyvateľov s nízkym vzdelaním.	
		Práca "na čierno".	
		Nedostatok kvalifikovaných a zodpovedných pracovníkov.	
Nedostatočné vybavenie pestovateľov pre finalizáciu výroby – triedenie, spotrebiteľské balenie a pod.			
Nedostatočná podpora ekologického pestovania.			
Cestovný ruch	Minerálne vody a kúpele.	Nedostatok doplnkovej infraštruktúry cestovného ruchu – multifunkčné ihriská, detské a workoutové ihriská, vyhliadkové veže, altánky, oddychové zóny, rybníky a pod.	
	Historické a pútnické miesta.	Chýbajúce, či nedokončené cyklotrasy.	
	Folklór a miestne špeciality.	Nedostatočná prepojenosť 3 (sieťovanie) subjektov pôsobiacich v cestovnom ruchu.	

	<p>Lesy, poľnohospodárska krajina, zachovaná príroda, kvalitné ŽP – potenciál pre rozvoj agroturizmu a vidieckej turistiky.</p>	<p>Nedostatočná propagácia miestnych zaujímavosti na úrovni regiónu, Slovenska (hrad Plaveč, Jarabinský prielom a pod.).</p>
<p>Prepojenie okresov Stará Ľubovňa a Levoča prostredníctvom Levočských vrchov.</p>	<p>Kultúrne pamiatky a významné historické budovy v zlom stave, čo bráni ich využitiu pre rozvoj cestovného ruchu.</p>	
<p>Existujúce zariadenia a atrakcie v cestovnom ruchu – potenciál pre ich prepojenie a doplnenie (ubytovacie zariadenia, lyžiarske strediská, bazény, wellness, kúpele a pod.).</p>	<p>Málo rozvinutý agroturizmus a vidiecky turizmus.</p>	
<p>Potenciál pre vytvorenie komplexného produktu v cestovnom ruchu, ktorý bude zahŕňať aj menej známe atrakcie ako Jarabinský prielom, hrad Plaveč a pod., výlety na malé poľnohospodárske farmy, salaše, rybníky, včelnice, spojené s možnosťou ochutnávky a nákupu ich výrobkov.</p>	<p>Infraštruktúra v záujmových oblastiach cestovného ruchu (dopravná, technická, občianska, rekreačná) absentujúca, alebo v zlom stave.</p>	
<p>Prihraničný región – spolupráca s PL.</p>	<p>Nedostatočne využitý potenciál povodia rieky Poprad.</p>	
<p>Povodie rieky Poprad – príležitosť pre intenzívnejšie využitie v cestovnom ruchu.</p>	<p>Nedostatok priestorov pre prezentáciu tradičnej kultúry – amfiteátre.</p>	
	<p>Absencia zdieľaných bicyklov na cyklistickej trase (elektrobicykle a pod.).</p> <p>Absencia služieb v cykloturizme – napr. nabíjacie stanice na elektrobicykle.</p> <p>Nedostatok záchytných parkovísk pri atrakciách cestovného ruchu.</p> <p>Nedostatočné využitie kultúrno-historického potenciálu okresu.</p> <p>Nedostatok stravovacích a ubytovacích zariadení pre využívanie blízkosti stredísk cestovného ruchu medzinárodného významu (Ľubovniansky hrad, Pieniny, Tatry).</p>	

		Absencia mobilnej turistickej aplikácie.
		Nedostatočné prepojenie medzi ochranou životného prostredia a cestovného ruchu – obnovenie značenia turistických trás s týmto motívom.
Doprava a dostupnosť	Relatívne dobrá dopravná dostupnosť.	Pomerne izolovaný región od ostatných regiónov a výraznejších ekonomických centier (PP+PO) – slabšia dopravná dostupnosť okresného mesta od PP a PO.
	Železnica prechádza celým okresom.	Absencia diaľnice, nedostatočná cestná infraštruktúra.
		Slabé autobusové spojenie.
		Zlá dopravná situácia v obciach – najmä nedodržiavanie rýchlosti.
		Vnútoraná fragmentovanosť okresu – v nadväznosti na morfológické podmienky a vybudovanú dopravnú infraštruktúru – okres nevytvára funkčný ekonomický celok (západná časť okresu okolo Podolínce z hľadiska služieb inklinuje, prirodzene, k okresnému mestu, ale ekonomicky a v dochádzke za prácou už inklinuje k oveľa silnejšiemu KK a PP; podobne východná časť okresu okolo Ľubotína).
Vzdelávanie	Dostatočná sieť základných a stredných škôl.	Problémy s online vzdelávaním žiakov z MRK v období opatrení v súvislosti s COVID-19 (zatvorenie škôl).
	Inovatívny potenciál odborného školstva, ktorý je potrebné zosúladiť s dopytom na trhu práce a regionálnou ekonomikou.	Vysoký počet žiakov so základným vzdelaním, resp. s neukončeným úplným základným vzdelaním (9. ročníkom).
		Absencia duálneho vzdelávania v spolupráci s komunálnymi, či súkromnými firmami v okrese.
		Zlé výsledky žiakov – najmä z MRK.

		<p>Nedostatočná orientácia vzdelávania na potreby trhu práce.</p> <p>Malá účasť detí z MRK na predprimárnom vzdelávaní – nedostatočné kapacity, neochota rodičov.</p> <p>Absencia vzdelávacích programov pre deti v oblasti ochrany ŽP.</p> <p>Nízke povedomie o význame vzdelania.</p> <p>Nízka dostupnosť kvalitných programov „druhošancového“ vzdelávania (dokončenie základnej školy 9. ročníkom a pod.).</p> <p>Nedostatočná kapacita jedální ZŠ a MŠ.</p> <p>Nedostatočná podpora duálneho vzdelávania.</p> <p>Školské programy nie sú orientované na objavovanie špecifického potenciálu/prínosu každého jednotlivca (cieľ: zistiť v mladom veku čo ma baví, v čom sú moje silné stránky, čomu sa chcem venovať bez primárnej orientácie na cenu práce).</p>
<p>Marginalizované rómske komunity – špecifické problémy</p>	<p>Existencia registrovaných integračných sociálnych podnikov, možnosť využitia dobrých príkladov pre rozširovanie činnosti sociálnych podnikov a vytváraní nových.</p>	<p>Zlé hygienické podmienky pre život.</p>
	<p>Dostatok pracovnej sily, ktorú je možné využiť pri zlepšovaní infraštruktúry a podmienok pre život v rámci marginalizovaných komunít aj majority.</p>	<p>Nelegálne stavby, nevysporiadané pozemky.</p>
		<p>Subštandardné bývanie.</p>
		<p>Veľký počet poberateľov dávok v hmotnej núdzi.</p>
		<p>Neochota angažovať sa.</p> <p>Nerozvinuté komunikačné zručnosti.</p> <p>Konflikty, napäté, resp. zhoršujúce sa vzťahy s ostatným obyvateľstvom.</p>

		Malá zapojenosť do ekonomického rozvoja okresu.
Bývanie		Nedostatok nájomných bytov, sociálnych/štartovacích bytov.
		Nespracované územné plány obcí.
		Absencia cenovo dostupného bývania pre nízkopříjmové skupiny ľudí.
		Nedostatok pozemkov pre obyvateľov, ktorí si chcú samostatne riešiť bývanie, vrátane MRK (nepripravené pozemky a absentujúce inžinierske siete pre vybudovanie individuálna bytová výstavba).
		Absencia nízkoprahového bývania pre bezdomovcov, rodiny v akútnej núdzi.
Základná infraštruktúra		Nedobudovaná kanalizácia a vodovodná sieť.
		Chýbajúca technická infraštruktúra v rómskych osídleniach.
		Nedostatok financií na spracovanie projektových dokumentácií pre budovanie infraštruktúry v malých obciach.
		Absencia opatrení pre udržanie vody v krajine.
		Nezrealizované pozemkové úpravy.
		Málo príležitostí na kultúrny, umelecký a športový rozvoj obyvateľov.
		Nezrekonštruované budovy v správe samospráv – KD, školy, obecné úrady.
		Miestne komunikácie, chodníky, autobusové zastávky, parkoviská v zlom stave.
		Verejné priestranstvá a verejná zeleň v zlom stave.
		Nedostatočné pokrytie verejných priestranstiev bezplatnou Wi-Fi.

		<p>Nedostatok nabíjajúcich staníc pre elektromobily.</p> <p>Absencia mobilnej aplikácie so smart riešeniami pre obyvateľov na jednom mieste.</p> <p>Nedostatočne vybudované bezpečnostné kamerové systémy.</p>
Zdravotníctvo a sociálne služby		<p>Nedostatočná dostupnosť služieb pre seniorov (domáca opatrovateľská služba, denný stacionár, domovy sociálnych služieb, stravovanie – výdajňa jedál, jedáleň, prepravná služba).</p> <p>Nedostatočný prístup MRK k zdravotnej starostlivosti hlavne v oblasti prevencie a prístupu k opatreniam v súvislosti s COVID-19 (nedodržiavanie karantény, nezájum o očkovanie).</p> <p>Nesystematická podpora programov zameraných na poskytovanie sociálnych služieb pre MRK – v rámci Národných programov TSP a KC nie je zabezpečené kontinuálne financovanie.</p>
Životné prostredie		<p>Klimatické zmeny.</p> <p>Nedostatočná miera triedenia odpadov.</p> <p>Nedostatočná protipovodňová ochrana.</p> <p>Nedostatočná sieť zberných dvorov.</p> <p>Nelegálne skládky odpadu.</p> <p>Regulácie potokov v havarijnom stave.</p>
Demografické problémy		<p>Starnutie populácie – nárast počtu obyvateľov vo veku nad 60 rokov (seniorov).</p> <p>Migrácia – sťahovanie obyvateľov za lepšími podmienkami pre prácu a život.</p>
Administratívne problémy		<p>Obmedzené možnosti malých obcí zapájať sa do eurofondových výziev a z toho</p>

regionálneho rozvoja	vyplývajúca absencia základnej infraštruktúry a akýchkoľvek služieb.
	Absencia kontaktných bodov pre pomoc drobným podnikateľom.

3. NÁVRHY OPATRENÍ A ÚLOH NA ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE PLNENIA PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA

Návrh opatrení a úloh na zabezpečenie realizácie a plnenia Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa má za cieľ zabezpečiť vyššiu efektívnosť využitia regionálneho príspevku na podporu predmetného NRO. Plán rozvoja, a predovšetkým jeho analytická časť vychádza z podkladov z relevantných zdrojov, a to konkrétne z údajom a dát zistených ŠÚSR, databáz Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a iných, ktoré pre dosiahnutie pokroku bude nevyhnutné monitorovať najmenej raz ročne. Plán rozvoja NRO Stará Ľubovňa taktiež vychádza z identifikovaných a reálnych potrieb a mal by byť hodnotený aj reálny prínos. Projekty, ktoré majú byť podporené formou regionálneho príspevku musia mať podporu hodnotiacich kritérií. Na zabezpečenie plnenia Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa je nevyhnutný monitoring, ktorý je bližšie popísaný v časti V.

3.1. Súlad so strategickými dokumentami

Proces tvorby Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja a IÚS prebieha súbežne. V súčasnosti je v štádiu spracovávania vstupnej správy, v rámci ktorej je stanovená vízia rozvoja do roku 2030: „Prešovský kraj – región poskytujúci svojim obyvateľom rovné šance a všestranné možnosti rozvoja, rozumne využívajúci svoj vnútorný potenciál pri podpore regionálnej ekonomiky s ohľadom na udržateľné využívanie zdrojov“, ktorá si stanovila za svoj hlavný cieľ: „vytvoriť podmienky pre vyvážený územný rozvoj kraja a zvyšovanie kvality života jeho obyvateľov“. Stanovené sú taktiež nasledujúce priority:

- Priorita 1 - Inovatívna a konkurencieschopná regionálna ekonomika;
- Priorita 2 - Životné podmienky obyvateľov kraja;
- Priorita 3 - Rozvinutá infraštruktúra a energetika v priaznivom životnom prostredí;
- Priorita 4 - Strategické riadenie územia a územne vyvážený rozvoj.

Veľkou zmenou pri príprave Partnerskej dohody SR a programov SR na roky 2021 - 2027 je zmena princípu poskytovania príspevkov (z pôvodného zhora nadol na participatívny princíp rozhodovania zdola nahor, tzn. o rozvoji územia rozhodujú miestni aktéri z daného územia), z čoho vyplýva väčšia zodpovednosť územnej (krajskej) samosprávy pri vytváraní IÚS a zásobníka projektov. PSK zatiaľ identifikoval potenciálne zameranie siedmich IPB, ktoré budú precizované po finalizácii metodiky OP Slovensko, a to aj v kontexte budúcich finančných alokácií v jednotlivých špecifických cieľoch.

So samotnými okresmi ako lokálnymi štatistickými územnými jednotkami sa pri tvorbe vyššie uvedených dokumentov nepracuje. PSK je pri tvorbe týchto strategických dokumentov „rozdelný“ na tri SPR, pričom okres Stará Ľubovňa je súčasťou SPR Spiš. Tomuto SPR je priamo určený nasledujúci IPB:

D. Prepojený zelený Spiš – tento IPB sa zameriava na dobudovanie cestnej infraštruktúry v regióne SPR Spiš vrátane podpory ekologickej dopravy a integrovaného dopravného systému verejnej dopravy, vrátane modernizácie časti letiska.

Okresu sa dotýkajú tiež IPB:

A - Stabilizácia ľudských zdrojov PSK. Tento IPB sa zameriava na posilnenie spoločného centra vedy, inovácií a vzdelávania pod záštitou Prešovskej univerzity a Fakulty výrobných technológií Technickej univerzity v Košiciach s prepojením vzdelávania a podnikateľskej praxe s orientáciou na zvýšenie šanci a príležitostí v zamestnanosti. Tento IPB zahŕňa projektové zámery v nasledujúcich oblastiach:

- a) technickej (napr. podpora výskumno-vzdelávacieho centra, inovatívneho nedeštruktívneho testovania základných materiálov a polotovarov, transferu poznatkov z výskumu digitalizácie, reverzného inžinierstva, biodegradovateľných materiálov, zelených agro-tém zameraných na ochranu biodiverzity, vôd, pôdneho fondu a iné);
- b) pedagogickej a sociálnej (napr. podpora centra medziregionálnych štúdií, mapovanie nehmotného

dedičstva regiónu, špecializovaného výukového laboratória creativelab, podpora osôb zo sociálne znevýhodneného prostredia a iné).

B - Cirkulárna ekonomika a udržateľný rozvoj ako súčasť transformácie regionálnej ekonomiky PSK. Tento IPB sa (aj vzhľadom na vyššiu obsiahnutosť zelených tém v Operačnom programe Slovensko a v Pláne obnovy a odolnosti) zameriava na viacero oblastí:

- a) energetiku (napr. vytvorenie regionálnych centier udržateľnej energetiky, podpora obnoviteľných zdrojov energie verejných budov a pod.);
- b) odpadové hospodárstvo (podpora trvalo udržateľného nakladania s odpadmi, zhodnocovanie komunálneho odpadu, recykláciu odpadových produktov a pod.);
- c) edukačno-výchovné aktivity na podporu prechodu na nízkouhlíkovú ekonomiku v PSK.

E - Sieť integračných centier PSK s dôrazom na rozvoj sociálnej ekonomiky. Tento IPB sa (v spolupráci s rôznymi aktérmi, ako napr. Prešovskou univerzitou, Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, tretím sektorom, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity a ďalšími) zameriava na nasledujúce kľúčové projekty:

- a) vytvorenie siete integračných regionálnych centier PSK v súvislosti so zaradením príslušníkov znevýhodnených skupín obyvateľstva na trh práce;
- b) vytvorenie systému získania odbornej kvalifikácie a rekvalifikácie dospelých nezamestnaných príslušníkov znevýhodnených skupín obyvateľstva;
- c) klaster sociálnej ekonomiky PSK - sieť aktérov sociálnej ekonomiky na území PSK.

G - Zabezpečenie personálnych kapacít a technológií v oblasti IT, digitalizácie a dátovej analytiky vrátane osvetovej činnosti s dôrazom na územný rozvoj. Tento IPB sa zameriava na rozvoj a podporu digitalizácie, ktorá je jednou z priorít tak Plánu obnovy a odolnosti, ako aj OP Slovensko. Aj v tejto oblasti má PSK významné skúsenosti z projektu Iniciatíva Catching-up regions, a síce:

- a) koordinácia projektových činností, personálnych kapacít, dátového manažmentu v spolupráci s Prešovskou univerzitou;
- b) digitálna ekológia, smart metering a online riešenia na monitorovanie a predikciu spotrieb energií objektov PSK, v spolupráci s Fakultou výrobných technológií Technickej univerzity v Košiciach;
- c) podpora smart dopravy, rozvoj infraštruktúry smart nabíjajúcich staníc v PSK;
- d) prepájanie SŠ a VŠ vzdelávania v oblasti digitalizácie výrobných procesov a spracovania dát vo sférach energetiky, geografických informačných systémov a iné.

V procese prípravy Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa boli PSK (v kontexte prípravy IÚS PSK a IPB) a v súlade s osobitným predpisom²⁶⁾ navrhnuté nasledujúce aktivity určené na podporu prostredníctvom regionálneho príspevku:

- a) zabezpečenie pracovných príležitostí v okrese formou podpory, resp. založenia sociálnych podnikov,
- b) dovybavenie SOŠ v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK, ktoré spolupracujú so zamestnávateľmi pri poskytovaní praktického vyučovania,
- c) podpora svojpomocnej výstavby rodinných domov v MRK v nadväznosti na vznik pracovných miest a zlepšenie stavu MRK.

3.2. Zdôvodnenie výberu aktivít plánu rozvoja

Plán rozvoja NRO Stará Ľubovňa je záväzný dokument zameraný na odstraňovanie zaostávania NRO Stará Ľubovňa. Ako hlavný ukazovateľ zaostávania okresu podľa osobitného predpisu²⁷⁾ bola zvolená miera evidovanej nezamestnanosti. Do zoznamu NRO sú zapisované okresy na základe miery evidovanej nezamestnanosti. Okresy

²⁶⁾ § 4 ods. 4 zákona č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²⁷⁾ Zákon č. 336/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov.

do zoznamu najmenej rozvinutých okresov zapisuje Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR, a to v prípade, ak:

- a) priemerná miera evidovanej nezamestnanosti za kalendárny štvrtrok vypočítaná z miery evidovanej nezamestnanosti v Slovenskej republike vypočítanej z disponibilného počtu uchádzačov o zamestnanie, ktorú ústredie vykazuje, bola v období za aspoň 9 kalendárnych štvrtrokov počas predchádzajúcich dvanástich po sebe nasledujúcich kalendárnych štvrtrokov vyššia ako 1,5-násobok priemernej miery evidovanej nezamestnanosti v Slovenskej republike za rovnaké obdobie a zároveň dosiahla aspoň 8%,
- b) okres je ohraničený NRO alebo je ohraničený NRO a štátnou hranicou.

Do zoznamu najmenej rozvinutých okresov nemožno zapísať okres krajského mesta. Z vyššie uvedeného vyplýva, že Plán rozvoja NRO Stará Ľubovňa by mal byť zameraný na aktivity, ktoré riešia tento základný ukazovateľ, a sice vyššiu mieru evidovanej nezamestnanosti.

V procese tvorby Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa bolo identifikovaných 11 problémových oblastí, ktoré je potrebné riešiť, a ktoré sú podrobne rozobrané v analytickej časti dokumentu. Ide o nasledujúce oblasti:

1. Zamestnanosť a podnikanie,
2. Cestovný ruch,
3. Doprava a dostupnosť,
4. Vzdelávanie,
5. Marginalizované rómske komunity,
6. Bývanie,
7. Základná infraštruktúra,
8. Zdravotníctvo a sociálne služby,
9. Životné prostredie,
10. Demografické problémy,
11. Administratívne problémy regionálneho rozvoja.

Všetky oblasti sú pre okres dôležité, avšak pre zhodnotenie aplikačného priestoru Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa je potrebné prihliadať aj na:

1. **Obmedzené zdroje pre spolufinancovanie aktivít.** Plán rozvoja NRO Stará Ľubovňa ráta s využitím spolufinancovania z regionálneho príspevku. Výška regionálneho príspevku vyčlenená pre okres Stará Ľubovňa na rok 2022 je 961 377 EUR. Výška regionálneho príspevku na ďalšie roky Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa budú tvoriť disponibilné finančné zdroje finančných prostriedkov MIRRI SR.
2. **Hodnotiace kritériá pre výber projektov podporených zo zdrojov regionálneho príspevku.** Zvýhodnenie projektov, ktoré vytvárajú pracovné miesta, možnosť podpory len výnimočných strategicky nevyhnutných projektov, ktoré nevytvárajú udržateľné pracovné miesta.
3. **Výstupy analytickej časti.**

Vzhľadom na merateľný ukazovateľ pre zaradenie okresu Stará Ľubovňa medzi NRO, výstupy z analytickej časti (t. j. napr. analýza tvrdých dát, identifikovanie problémových oblastí, identifikovanie potenciálov rozvoja) a obmedzenia (zdroje spolufinancovania, nutnosť vytvárania pracovných miest projektmi) bol zadaný cieľ Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa nasledovne:

Cieľom Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa je odstraňovanie zaostávania najmenej rozvinutého okresu prostredníctvom realizácie projektov generujúcich udržateľné pracovné miesta pre UoZ, a tým zapríčinené znižovanie miery evidovanej nezamestnanosti.

Pre naplnenie tohto plánu rozvoja boli definované úlohy v troch základných oblastiach, ktoré tvoria aktivity Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa:

Aktivita A: Zamestnanosť – zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce;

Aktivita B: Cestovný ruch – komplexný produkt v cestovnom ruchu;

Aktivita C: Rozvoj verejnej správy v území NRO.

Navrhované aktivity sú v súlade so strategickými dokumentmi PSK. Či už v súlade so súčasne platným PHRSR PSK, ale najmä v súlade s tézami PHRSR koncipovaného na roky 2021 – 2027. Projektové aktivity a v rámci nich podporované opatrenia, úlohy a projekty budú komplementárne k IPB v rámci IÚS PSK. Navrhované aktivity a projekty budú menšími lokálnymi alternatívami k ťažiskovým projektom VÚC podporovaným v rámci IÚS a budú spolu vytvárať synergický efekt (napr. v rámci IPB bude podporené vytvorenie siete integračných regionálnych centier PSK v súvislosti s priblížením a zaradením príslušníkov znevýhodnených skupín obyvateľstva na trh práce, v rámci Aktivity A Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa budú podporené projekty pre technické a technologické vybavenie sociálnych podnikov a pod.). Aktivita C je prierezová a súvisí so všetkými nižšie uvedenými identifikovanými oblasťami.

Vysporiadanie sa s identifikovanými oblasťami problémov v rámci navrhovaných aktivít Plánu rozvoja – identifikovanie deliacich línií:

- **Zamestnanosť a podnikanie** – riešenie značnej časti identifikovaných problémov je zahrnuté v rámci úloh Aktivity A.
- **Cestovný ruch** – riešenie značnej časti identifikovaných problémov je zahrnuté v rámci úloh Aktivity B.
- **Doprava a dostupnosť** – riešenie problémov v tejto oblasti nie je zahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja – projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné miesta (pracovné miesta vytvorené len počas výstavby), riešenie dopravy komplexne v rámci IPB (IPB - D), obmedzené zdroje pre spolufinancovanie.
- **Vzdelávanie** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A – duálne vzdelávanie, sociálne podniky; infraštruktúrne projekty finančne náročné, nevytvárajú udržateľné pracovné miesta.
- **Marginalizované rómske komunity** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A – zamestnanosť pre znevýhodnených UoZ, infraštruktúrne projekty budú podporované v rámci OP Slovensko.
- **Bývanie** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A – „svojpomocná výstavba“ v rámci podporených sociálnych podnikov, možnosť využitia podpory zo Štátneho fondu rozvoja bývania, výstavbu vodovodov a kanalizácií nie je možné riešiť z dôvodu obmedzených zdrojov a možnosti využitia Európskych štrukturálnych a investičných fondov.
- **Základná infraštruktúra** – riešenie problémov v tejto oblasti nezahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja – projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné miesta (pracovné miesta vytvorené len počas výstavby), obmedzené zdroje pre spolufinancovanie.
- **Zdravotníctvo a sociálne služby** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A.
- **Životné prostredie** – riešenie problémov v tejto oblasti nezahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja – projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné miesta (pracovné miesta vytvorené len počas výstavby), obmedzené zdroje pre spolufinancovanie, komplexné riešenie v rámci IPB B.
- **Demografické problémy** – realizácia aktivít v rámci navrhovaných aktivít čiastočne prispeje k riešeniu demografických problémov.

- **Administratívne problémy regionálneho rozvoja** – riešenie problémov v tejto oblasti nezahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja – projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné miesta, komplexnejšie riešenie v rámci IPB G.

Vysporiadanie sa s aktivitami navrhovanými Vyším územným celkom:

- **Zabezpečenie pracovných príležitostí v okrese formou podpory, resp. založenia sociálnych podnikov** – aktivita zahrnutá, ako súčasť Aktivity A.
- **Dovybavenie SOŠ v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK, v ktorých aktuálne prebieha duálne vzdelávanie** – vzhľadom na to, že PSK navrhovaná aktivita nevytvára pracovné miesta a na predmetnú aktivitu je v súčasnosti vyhlásená výzva na predkladanie žiadostí o poskytnutie NFP (v rámci integrovaného regionálneho operačného programu), navrhujeme v oblasti duálneho vzdelávania podporiť firmy pôsobiace v okrese, ktoré spolupracujú so strednými školami v oblasti duálneho vzdelávania.
- **Podpora svojpomocnej výstavby rodinných domov v rómskych komunitách** – aktivita zahrnutá v rámci Aktivity A – v rámci podpory sociálnych podnikov, ktorých činnosť je zameraná na výstavbu bývania.

4. AKTIVITY PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA

Cieľom Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa je odstraňovanie zaostávania najmenej rozvinutého okresu Stará Ľubovňa prostredníctvom realizácie projektov generujúcich udržateľné pracovné miesta pre uchádzačov o zamestnanie, a tým znižujúcich evidovanú nezamestnanosť bude vychádzajú z analýzy potenciálov rozvoja územia, berúc na vedomie všetky obmedzenia a strategické dokumenty postavený na troch základných aktivitách:

Aktivita A: Zamestnanosť – zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce;

Aktivita B: Cestovný ruch – komplexný produkt v cestovnom ruchu;

Aktivita C: Rozvoj verejnej správy v území NRO

4.1 Aktivita A: Zamestnanosť- zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce

4.1.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos

Tak, ako je uvedené v analytickej časti dokumentu, nezamestnanosť je najväčším problémom okresu Stará Ľubovňa. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Stará Ľubovňa bola k 31.12.2021 na úrovni 7,95%. Najvhodnejším spôsobom riešenia tejto situácie je podpora vytvárania pracovných miest pre UoZ s dôrazom na znevýhodnených UoZ.

Špecifikom okresu Stará Ľubovňa je vysoké zastúpenie nízkokvalifikovanej pracovnej sily, ktorú tvoria najmä príslušníci MRK. V rámci aktivity sú teda navrhované opatrenia a úlohy, ktoré budú podporovať vytváranie nových pracovných miest práve pre túto cieľovú skupinu. Navrhované opatrenia a úlohy reflektujú na identifikované rozvojové potenciály. Podpora v rámci aktivity bude zameraná na úlohy v poľnohospodárstve, lesníctve a potravinárstve (odvetvia náročné na pracovnú silu), čo pomôže naštartovať ekonomický rozvoj okresu spojený s vytváraním pracovných miest v týchto tradičných odvetviach. Starnutie obyvateľstva dáva do popredia dôležitosť rozvoja sociálnych služieb a teda aj zamestnanosti v odvetví sociálnych služieb, na ktoré je zameraná časť opatrení a úloh.

Čoraz väčším problémom je disparita vzdelanostnej štruktúry UoZ. Pre zosúladenie ponuky a dopytu na trhu práce v tomto ohľade je potrebné zavádzanie a podpora duálneho vzdelávania. Realizované projekty v rámci opatrení a úloh zameraných na podporu duálneho vzdelávania (najmä s dôrazom na firmy spolupracujúce so SOŠ) prispievajú k znižovaniu nezamestnanosti v okrese priamo (okamžité vytvorenie pracovných miest vo firmách z dôvodu obstarania nových technológií) aj nepriamo (z dlhodobého hľadiska prostredníctvom výchovy zamestnancov v odboroch požadovaných na trhu práce).

4.1.2. Východisková situácia

Súčasná situácia v oblasti zamestnanosti v okrese Stará Ľubovňa je charakterizovaná tým, že v okrese nie je dostatok priamych pracovných príležitostí, preto je častokrát nevyhnutné odchádzať za prácou mimo okres – na tzv. "turnusy". V okrese je nedostatočný počet integračných sociálnych podnikov, v ktorých by mohli získať zamestnanie a zručnosti aj osoby s nízkym vzdelaním a taktiež je tu vysoký počet dlhodobo nezamestnaných, hlavne z MRK, vysoký počet UoZ s nedostatočným vzdelaním, často len s ukončenou ZŠ. Absentujú tu veľkí zamestnávatelia, nosnými piliermi hospodárstva sú teda malé a stredné podniky, ktoré sa však stretávajú s nedostatočnou podporou a nedostupnosťou zdrojov pre začleňovanie rizikových skupín UoZ na trh práce. Obce majú problémy s realizáciou údržby verejných priestranstiev, zelene, infraštruktúry, komunikácií, zabezpečenie odpadového hospodárstva, stavebná činnosť a pod.

Podnikatelia v poľnohospodárstve sú nedostatočne vybavení pre finalizáciu výroby – triedenie, spotrebiteľské balenie. Zápasia tiež s nedostatočnou podporou ekologickej výroby.

Na druhej strane je v okrese dostatok pracovnej sily, prevažne v robotníckych profesiách, zručné obyvateľstvo, ktoré je ochotné pracovať. Prítomná je aj mladá a vzdelaná pracovná sila, ktorá však v súčasnosti migruje za prácou mimo okres. V okrese je dopyt po kvalitných domácich potravinách, čo predstavuje potenciál pre znovuoživenie poľnohospodárstva, návrat k pestovaniu ovocia a zeleniny, chovu domácich zvierat, čo umožní ponúkať mäso, vypestovanú zeleninu a ďalšie domáce / regionálne potraviny a produkty miestnym ubytovacím a stravovacím zariadeniam. Veľký potenciál predstavujú hospodárske lesy. Je možné nadväzovať na tradície umeleckej a remeselnej výroby, tradície tkania kobercov na krosnách, brašnárstvo, drotárstvo, kožiarstvo a iné tradičné remeslá. Príležitosť pre rozvoj predstavuje nedobudovaná infraštruktúra a protipovodňové opatrenia.

4.1.3. Cieľová situácia

Hlavným cieľom aktivity je prostredníctvom realizácie projektov v rámci navrhovaných úloh vytvoriť v okrese Stará Ľubovňa minimálne 45 nových pracovných miest, ktoré budú dlhodobo udržateľné.

Navrhované úlohy sú odpoveďou na identifikované problémy a výzvy a sú zamerané najmä na vytváranie udržateľných pracovných miest pre disponibilných UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce. Jedná sa najmä o nízkokvalifikovaných UoZ, dlhodobo nezamestnaných, ale aj absolventov, UoZ vo veku nad 50 rokov, či iné znevýhodnené skupiny v zmysle § 8 Zákona 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmenách a doplnení niektorých zákonov s využitím potenciálu okresu.

Cieľom podpory jednotlivých projektov bude naštartovanie rozvoja ľudských zdrojov v okrese. Prostredníctvom vytvorených pracovných miest najmä v rámci podporených sociálnych podnikov, či projektov v rámci odvetví nenáročných na kvalifikovanú pracovnú silu bude prebiehať aj budovanie pracovných návykov u dlhodobo nezamestnaných a nízkokvalifikovaných UoZ. Časť podporených projektov sociálnych podnikov bude z oblasti cestovného ruchu, čím sa obidve aktivity navzájom budú podporovať, čo následne vyvolá synergický efekt. V oblasti poľnohospodárstva a lesníctva budú projekty zamerané na podporu činností náročné na manuálnu prácu. Prínosom podpory projektov v oblasti duálneho zamestnávania bude okrem vytvorenia pracovných miest zabezpečenie prípravy absolventov v oboroch uplatniteľných na trhu práce, čo na jednej strane prispeje k zabezpečeniu potrebnej pracovnej sily pre rozvoj perspektívnych firiem, na druhej strane prispeje k zníženiu nezamestnanosti. Úlohy tejto aktivity tiež prispejú k riešeniu situácie v oblasti sociálnych služieb. Podporené budú projekty, ktoré prispejú k vytváraniu pracovných miest prostredníctvom rozširovania poskytovania sociálnych služieb, ktorých nedostatok bol identifikovaný v rámci analytickej časti plánu rozvoja.

4.1.4. Prehľad opatrení a úloh

V rámci Aktivity A Zamestnanosť – vytváranie pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce sú navrhované nasledujúce úlohy v rámci jednotlivých opatrení:

Opatrenie A1: Podpora integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov

Úloha A1.1: Obstaranie technického a technologického vybavenia integračných sociálnych podnikov, vrátane stavebných prác súvisiacich s obstarávaným vybavením s cieľom vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnených UoZ.

Úloha A1.2: Obstaranie technického vybavenia komunálnych podnikov s cieľom skvalitňovania poskytovaných služieb a vytvárania pracovných miest v komunálnych službách.

Opatrenie A2: Podpora podnikov v oblasti poľnohospodárskej, aquakultúrnej, lesníckej a potravinárskej výroby zameraných na výrobu náročnú na zastúpenie manuálnej práce

Úloha A2.1: Podpora aktivít poľnohospodárskych podnikov v oblasti špeciálnej rastlinnej výroby (pestovanie ovocia, zeleniny, bylín a pod.) a živočíšnej výroby, vrátane akvakultúry.

Úloha A2.2: Obstaranie technológie na pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – triedenie, čistenie, balenie, mrazenie a pod., vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie.

Úloha A2.3: Obstaranie vybavenia podnikov pôsobiacich v lesníctve na podporu vytvárania pracovných miest pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie.

Opatrenie A3: Podpora podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie a praktickú výučbu v spolupráci so SOŠ

Úloha A3.1: Obstaranie techniky a technológie pre skvalitnenie duálneho vyučovania a praktického vyučovania vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie.

Opatrenie A4: Podpora vytvárania pracovných miest v oblasti sociálnych služieb

Úloha A4.1: Modernizácia vybavenia subjektov poskytujúcich sociálne služby – skvalitnenie a rozšírenie ponuky sociálnych služieb s vytvorením udržateľných pracovných miest.

4.1.5. Opatrenie A1: Podpora integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov

Opatrenie A1 je zamerané na podporu integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov. Navrhované úlohy sú odpoveďou na identifikované problémy a výzvy a sú zamerané najmä na vytváranie udržateľných pracovných miest pre uchádzačov o zamestnanie a znevýhodnené skupiny na trhu práce. Jedná sa najmä o nízkokvalifikovaných UoZ, dlhodobo nezamestnaných, ale aj absolventov, UoZ vo veku nad 50 rokov, či iné znevýhodnené skupiny podľa osobitného predpisu.²⁸⁾

Cieľom podpory jednotlivých projektov bude naštartovanie rozvoja ľudských zdrojov v okrese a budovanie pracovných návykov u dlhodobo nezamestnaných a nízkokvalifikovaných UoZ. Podporou komunálnych podnikov sa dosiahne okrem podpory zamestnanosti aj podpora základných služieb poskytovaných obyvateľom.

Potenciálni nositelia projektov: integračné sociálne podniky a komunálne podniky.

Cieľové skupiny: nízkokvalifikovaná pracovná sila, znevýhodnení uchádzači o zamestnanie.

Úloha A1.1: Obstaranie technického a technologického vybavenia integračných sociálnych podnikov, vrátane stavebných prác súvisiacich s obstarávaným vybavením s cieľom vytvárania pracovných miest pre UoZ a ZUoZ.

Napríklad:

- obstaranie pracovných strojov pre sociálny podnik,
- obnova prevádzok sociálnych podnikov,
- zriadenie nových prevádzok sociálnych podnikov v rôznych oblastiach – komunálne služby, cestovný ruch, rozvoz jedál a iné,
- obstaranie technologického vybavenia pre výrobné prevádzky sociálnych podnikov,
- obstaranie vybavenia pre podnikanie sociálnych podnikov v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby a akvakultúry.

²⁸⁾ § 8 Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmenách a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Úloha A1.2: Obstaranie technického vybavenia komunálnych podnikov s cieľom skvalitňovania poskytovaných služieb a vytvárania pracovných miest v komunálnych službách.

Napríklad:

- Obstaranie technického vybavenia komunálnych podnikov

4.1.6. Opatrenie A2: Podpora podnikov v oblasti poľnohospodárskej, aquakultúrnej, lesníckej a potravinárskej výroby zameraných na výrobu náročnú na zastúpenie manuálnej práce

Opatrenie A2 je zamerané na podporu podnikateľských subjektov pôsobiacich v oblasti poľnohospodárstva, lesníctva, potravinárstva a služieb. Opatrenie nadväzuje na východiskový stav okresu a to jednak z hľadiska štruktúry podnikateľského sektora v okrese a zároveň vzhľadom na vysoký potenciál rozvoja daných odvetví.

Poľnohospodárska výroba v okrese sa zameriava na živočíšnu výrobu – chov hovädzieho dobytku, oviec a obhospodarovanie trvalých trávnych porastov, lúk a pasienkov. Zaujímavosťou okresu v oblasti poľnohospodárstva je pôsobenie firmy, ktorá sa zameriava na pestovanie liečivých bylín, z ktorých následne vyrába čaje.

Lesnícky sektor okresu má veľkú surovinovú bázu a dostatočnú lesnú cestnú sieť. Potenciál je aj v rozvoji investícií do nových technológií, do obnovy a starostlivosti o lesy okresu, ako aj do finalizácie, t. j. zvýšením pridanej hodnoty produktov pri spracovaní drevnej hmoty. Lesné aj nelesné pozemky majú potenciál na tvorbu a využívanie obnoviteľných zdrojov a pri rešpektovaní environmentálnych limitov môžu zohrávať významnejšiu úlohu v hospodárskom rozvoji, zamestnanosti a prosperite okresu, najmä jeho vidieckych oblastí.

Z hľadiska predmetu podnikania v štruktúre podnikateľského sektora poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov nedominuje. Subjekty s činnosťou v oblasti poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov tvoria len 8% z celkového zastúpenia podnikateľských subjektov v okrese. Poľnohospodárstvo má však veľký potenciál pre rast s využitím primeranej podpory – najmä odvetví náročných na zastúpenie manuálnej práce.

Opatrenie reaguje na potrebu podpory podnikania a tvorby pracovných miest, vzhľadom na vysoký potenciál rozvoja odvetví v okrese.

Potenciálni nositelia projektov: podnikateľské subjekty.

Cieľové skupiny: kvalifikovaná pracovná sila v oblasti poľnohospodárstva, pracovná sila s nižším stupňom kvalifikácie, podniky v regióne.

Úloha A2.1: Podpora aktivít poľnohospodárskych podnikov v oblasti špeciálnej rastlinnej výroby (pestovanie ovocia, zeleniny, bylín a pod.) a živočíšnej výroby, vrátane aquakultúry.

Napríklad:

- rekonštrukcia a budovanie aquakultúrnych prevádzok,
- technické a technologické vybavenie prevádzok živočíšnej výroby, vrátane stavebných úprav,
- technické a technologické vybavenie špeciálnej rastlinnej výroby.

Úloha A2.2: Obstaranie technológie na pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – triedenie, čistenie, balenie, mrazenie a pod., vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie.

Napríklad:

- obstaranie technického a technologického vybavenia pre pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – doplnenie a rozšírenie existujúcich prevádzok,

- obstaranie technického a technologického vybavenia pre pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – zriadenie nových prevádzok - najmä prvovýrobcov,
- stavebné práce súvisiace s umiestnením obstaranej technológie.

Úloha A2.3: Obstaranie vybavenia podnikov pôsobiacich v lesníctve na podporu vytvárania pracovných miest pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie.

Napríklad:

- obstaranie technického a technologického vybavenia pre lesné a pomocné lesné práce,
- obstaranie technického vybavenia pre zvoz a manipuláciu dreva.

4.1.7. Opatrenie A3: Podpora podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie a praktickú výučbu v spolupráci so SOŠ

Opatrenie A3 je zamerané na podporu podnikateľských subjektov spolupracujúcich so strednými odbornými školami v rámci duálneho vzdelávania a praktickej výučby.

Návrh opatrenia vychádza z potreby riešenia disparít na trhu práce. Vzdelanostná štruktúra uchádzačov o zamestnanie nekorešponduje s požiadavkami na trhu práce. Spolupráca stredných škôl a potenciálnych budúcich zamestnávateľov je ideálnym opatrením pre riešenie tejto situácie. Kvalitná praktická príprava zároveň môže pritiahnúť študentov (najmä z MRK), ktorí často strácajú záujem o vzdelávanie z dôvodu jeho nepodnetnosti a nepreviazanosti s praxou. Obstaraná technika a technológia je výrazne efektívnejšie využívaná v porovnaní s tým, ak by bola umiestnená v dielňach stredných škôl, nakoľko okrem praktického vyučovania je možné technológiu využiť pre rozšírenie výroby spolupracujúceho podniku, čo umožní znížiť nezamestnanosť nie len výhľadovo, ale aj okamžite po ukončení realizácie projektu.

Potenciálni nositelia projektov: podnikateľské subjekty spolupracujúce so SOŠ.

Cieľové skupiny: kvalifikovaná pracovná sila, žiaci a študenti SOŠ, SOŠ.

Úloha A3.1: Obstaranie techniky a technológie pre skvalitnenie duálneho vyučovania a praktického vyučovania vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie.

Napríklad:

- obstaranie technického a technologického vybavenia podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie,
- obstaranie technického a technologického vybavenia podnikov realizujúcich praktické vyučovanie v spolupráci so SOŠ,
- stavebné práce súvisiace s umiestnením obstaranej technológie.

4.1.8. Opatrenie A4: Podpora vytvárania pracovných miest v oblasti sociálnych služieb

Opatrenie A4 je zamerané na podporu subjektov pôsobiacich v oblasti poskytovania sociálnych služieb. Vzhľadom na starnutie obyvateľstva v okrese je odvetvie „striebornej ekonomiky“ perspektívne pre rozvoj a vytváranie udržateľných pracovných miest.

Opatrenie reaguje najmä na nízku dostupnosť služieb pre seniorov v okrese (t. j. najmä domáca opatrovateľská služba, denný stacionár, domovy sociálnych služieb, stravovanie – výdajňa jedál, jedáleň, prepravná služba a pod.).

Potenciálni nositelia projektov: subjekty pôsobiace v oblasti poskytovania sociálnych služieb.

Cieľové skupiny: kvalifikovaná pracovná sila, uchádzači o zamestnanie, klienti sociálnych služieb.

Úloha A4.1: Modernizácia vybavenia subjektov poskytujúcich sociálne služby – skvalitnenie a rozšírenie ponuky sociálnych služieb s vytvorením udržateľných pracovných miest.

Napríklad:

- obstaranie vybavenia pre skvalitnenie poskytovania sociálnych služieb,
- stavebné úpravy nevyhnutné pre skvalitnenie poskytovaných sociálnych služieb,
- obstaranie vybavenia pre vytvorenie možnosti poskytovania nových sociálnych služieb,
- stavebné úpravy nevyhnutné pre nové poskytované sociálne služby,
- obstaranie dopravných prostriedkov špeciálne upravených pre prepravu zdravotne znevýhodnených.

4.2. Aktivita B: Cestovný ruch – komplexný produkt v cestovnom ruchu

4.2.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos

Okres Stará Ľubovňa má obrovský potenciál na rozvoj turizmu, ako jedného z nosných sektorov ekonomiky. Atrakcie cestovného ruchu sú roztrúsené po celom území okresu, avšak chýbajú jednotiace prvky, ktoré by napomohli vytvoriť v okrese komplexný produkt cestovného ruchu.

Ako významný jednotiaci prvok, ktorý má veľký nevyužitý potenciál bola identifikovaná rieka Poprad. Značná časť opatrení a úloh bude smerovaná práve do podpory naštartovania cestovného ruchu pozdĺž rieky, ako aj do podpory úloh prepájajúcich rieku s ostatnými atrakciami v území. Poprad je hraničnou riekou s Poľskom a práve v týchto miestach je možné vidieť rozdiel vo využívaní jej potenciálu, kde staroľubovnianska strana rieky výrazne zaostáva. Hraničné úseky rieky však zároveň ponúkajú veľké množstvo inšpirácií pre rozvoj.

Prepájanie atrakcií je riešené postupne, aj prostredníctvom cyklotrás využívaných v zimnom období vzhľadom na vhodné prírodné podmienky aj na účely bežeckého lyžovania. Časť úloh bude teda smerovaná do podpory doplnkovej cyklistickej (prípadne lyžiarskej) infraštruktúry v rámci cyklotrás.

V okrese absentuje dostatok ubytovacích kapacít, ktoré zvyčajne tvoria stmelujúci prvok pri budovaní komplexnej ponuky a sú dôležitým faktorom pre dlhodobjšie udržanie klienta v území. Potreba podpory úloh v tejto oblasti je preto nevyhnutná. V okrese absentujú inovatívne formy ubytovania. Časť opatrení a úloh je preto namierených aj na podporu takýchto foriem (glamping, camping, ubytovanie na súkromí, agroturistické prevádzky a pod.).

Komplexná celoročná ponuka v cestovnom ruchu je zárukou možnosti vytvárania udržateľných pracovných miest, ktorých nedostatok je základným problémom NRO Stará Ľubovňa.

4.2.2. Východisková situácia

Súčasná situácia v oblasti cestovného ruchu v okrese Stará Ľubovňa je charakterizovaná tým, že je tu nedostatok doplnkovej infraštruktúry cestovného ruchu – multifunkčné ihriská, detské a workoutové ihriská, vyhliadkové veže, altánky, oddychové zóny, rybníky a pod. Nedokončené sú aj cyklotrasy, a pri tých existujúcich úplne absentuje doplnková infraštruktúra (zdieľané bicykle, nabíjacie stanice, občerstvenie a pod.). Subjekty v cestovnom ruchu sú neprepojené, nezosieťované. Nedostatočná je propagácia miestnych zaujímavostí. Kultúrne pamiatky a významné historické budovy sú v zlom stave. Agroturizmus a vidiecky turizmus je málo rozvinutý. Vysoký potenciál rieky Poprad je nevyužitý. Územie je charakteristické nedostatkom záchytných parkovísk pri atrakciách cestovného ruchu, nedostatkom stravovacích a ubytovacích zariadení.

Na druhej strane je tu obrovský potenciál pre rozvoj cestovného ruchu ako budúceho nosného piliera hospodárstva, ktorý predstavujú: minerálne vody a kúpele, historické a pútnické miesta, folklór a miestne špeciality, lesy, zachovaná príroda, susedstvo s Poľskom s lepšie rozvinutým cestovným ruchom – možnosť posunúť sa vďaka spolupráci.

4.2.3. Cieľová situácia

Hlavným cieľom aktivity je prostredníctvom realizácie projektov v rámci navrhovaných úloh v okrese Stará Ľubovňa podporiť projekty vytvárajúce udržateľné pracovné miesta v odvetví cestovného ruchu využívajúc pri tom obrovský potenciál územia. Cieľom je vytvoriť minimálne 30 nových pracovných miest v cestovnom ruchu.

Navrhované úlohy sú zamerané na podporu projektov, ktoré budú dopĺňať ponuku v cestovnom ruchu najmä v existujúcich centrách cestovného ruchu a v nadväznosti na rieku Poprad, ktorá má mimoriadny potenciál pre rozvoj cestovného ruchu. Regionálny príspevok bude cielený na úlohy a projekty, ktoré budú prostredníctvom synergického efektu vytvárať pozitívnejší dopad na cieľové územie. Podporené investície budú sústredované do centier cestovného ruchu s cieľom dlhodobejšieho udržania klienta v území prostredníctvom komplexnej ponuky podporenej realizovanými projektmi.

Ďalším nemenej dôležitým prínosom bude vytváranie udržateľných pracovných miest v regióne pre uchádzačov o zamestnanie, či znevýhodnené skupiny na trhu práce. Bude sa jednať najmä o pracovných miestach pre absolventov škôl, UoZ vo veku nad 50 rokov, ale v rámci agroturistických prevádzok aj o nízkokvalifikovaných UoZ, či dlhodobo nezamestnaných.

Podpora v rámci tejto aktivity prispeje aj k vyrovnanejšej diverzifikácii ekonomiky smerom k cestovnému ruchu a nadväzujúcim odvetviam, ktorých podiel na zamestnanosti v okrese nedosahuje potenciál okresu v oblasti cestovného ruchu.

4.2.4. Prehľad opatrení a úloh

V rámci Aktivity B Cestovný ruch – komplexný produkt v cestovnom ruchu sú navrhované nasledujúce úlohy v rámci jednotlivých opatrení:

Opatrenie B1: *Zatraktívnenie povodia rieky Poprad vybudovaním súvisiacej infraštruktúry a jej prepojením na turistiku/cykloturistiku.*

Úloha B1.1: Doplnenie infraštruktúry a vybavenia pre splav rieky Poprad.

Úloha B1.2: Doplnenie atrakcií a služieb cestovného ruchu pri rieke Poprad.

Úloha B1.3: Doplnenie služieb cestovného ruchu prepájajúcich rieku Poprad s inými atrakciami.

Opatrenie B2: *Zatraktívnenie existujúcich turistických destinácií, trás a cyklotrás doplnením atrakcií, služieb a infraštruktúry.*

Úloha B2.1: Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v rámci existujúcich destinácií cestovného ruchu.

Úloha B2.2: Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v rámci existujúcich turistických trás a cyklotrás.

Opatrenie B3: *Podpora doplnenia ubytovacích a stravovacích kapacít v rámci existujúcej siete turisticky atraktívnych miest v okrese, vrátane podpory agroturistických prevádzok.*

Úloha B3.1: Budovanie nových foriem ubytovania v území vo forme campingu, autocampingu, glampingu, či ubytovania na súkromí.

Úloha B3.2: Budovanie a rekonštrukcia ubytovacích zariadení, vrátane doplnkových služieb.

Úloha B3.3: Rekonštrukcia, modernizácia a vytváranie agroturistických prevádzok s ubytovaním a doplnkovými službami vo väzbe na tradičné poľnohospodárstvo.

4.2.5. Opatrenie B1: Zatraktívnenie povodia rieky Poprad vybudovaním súvisiacej infraštruktúry a jej prepojením na turistiku/cykloturistiku

Opatrenie B1 je zamerané na podporu zatraktívnenie povodia rieky Poprad. Rieka Poprad je prvkom, ktorý prepája takmer celý okres Stará Ľubovňa. Jej potenciál v *cestovnom ruchu* však nie je absolútne využívaný. Nevyužívanie tohto potenciálu je zdôraznené aj tým, že na Poľskej strane je tento skvost v cestovnom ruchu využívaný naplno (časť rieky tvorí hranicu medzi Slovenskom a Poľskom).

V rámci opatrenia je možné inšpirovať sa príkladmi od susedov a podporiť projekty, ktoré prispejú k intenzívnejšiemu využitiu rieky, ako prepájajúceho prvku okresu. Úlohy realizované v rámci tohto opatrenia budú zamerané na podporu doplnenia infraštruktúry a vybavenia pre splav rieky, doplnenie atrakcií a služieb *cestovného ruchu* priamo pri rieke, ako aj doplnenie služieb *cestovného ruchu* prepájajúcich riekou Poprad s inými atrakciami, ktoré nie sú priamo pri rieke.

Potenciálni nositelia projektov: malé a stredné podniky pôsobiace v cestovnom ruchu.

Cieľové skupiny: uchádzači o zamestnanie, znevýhodnení uchádzači o zamestnanie.

Úloha B1.1: Doplnenie infraštruktúry a vybavenia pre splav rieky Poprad.

Napríklad:

- obstaranie technického vybavenia pre realizáciu splavu rieky Poprad - rafty, výstroje, motorové vozidlo na prepravu raftov a klientov a pod.,
- vybudovanie mól pri rieke Poprad pre využitie pri organizovaní splavov,
- obstaranie technického vybavenia pre zabezpečenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri rieke Poprad.

Úloha B1.2: Doplnenie atrakcií a služieb cestovného ruchu pri rieke Poprad.

Napríklad:

- vybudovanie nových turistických atrakcií pozdĺž rieky Poprad,
- skvalitnenie ubytovacích kapacít a iných doplnkových služieb pri rieke Poprad (požičovňa bicyklov, bežiek, bežkárске trate a pod.).

Úloha B1.3: Doplnenie služieb cestovného ruchu prepájajúcich riekou Poprad s inými atrakciami.

Napríklad:

- skvalitnenie a doplnenie doplnkových služieb popri turistických chodníkoch a cyklochodníkoch vedúcich od rieky Poprad smerom k iným atrakciám,
- zriadenie cyklobodov pri jestvujúcich a dobudovaných cyklotrasách spájajúcich riekou Poprad s ostatnými atrakciami cestovného ruchu.

4.2.6. Opatrenie B2: Zatraktívnenie existujúcich turistických destinácií, trás a cyklotrás doplnením atrakcií, služieb a infraštruktúry

Opatrenie B2 je zamerané na podporu zatraktívnenia existujúcich turistických destinácií, trás a cyklotrás. Okrem rieky Poprad, ktorej potenciál nie je v súčasnosti využívaný, sa nachádza v okrese viacero turistických atrakcií, ktorých podpora a doplnenie prispeje k vytváraniu komplexnej ponuky, komplexného produktu v cestovnom ruchu. Jedná sa najmä o tieto destinácie: Ľubovniansky hrad a skanzen, Kúpele Vyšné Ružbachy, Ľubovnianske Kúpele, pútnická hora Zvir pri Litmanovej, Pieniny, pohorie Čergov a ďalšie. Opatrenie je zamerané na doplnenie a modernizáciu atrakcií, služieb a infraštruktúry v cestovnom ruchu v rámci existujúcich destinácií, turistických trás a cyklotrás.

Potenciálni nositelia projektov: malé a stredné podniky pôsobiace v cestovnom ruchu.

Cieľové skupiny: uchádzači o zamestnanie, znevýhodnení uchádzači o zamestnanie.

Úloha B2.1: Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v rámci existujúcich destinácií cestovného ruchu.

Napríklad:

- vybudovanie a dovybavenie športovísk využiteľných ako atrakcie v cestovnom ruchu – napr. lezecké steny, minigolf, cyklodráhy pre BMX a pod.,
- technické zabezpečenie stredísk pre zimnú turistiku – bežkárске trate, zjazdové lyžovanie a pod.,
- doplnenie atrakcií v oblasti zážitkovej turistiky (história, vojnová história, duchovná turistika, únikové domy a pod.),
- rozšírenie a skvalitnenie ubytovacích a stravovacích kapacít.

Úloha B2.2: Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v rámci existujúcich turistických trás a cyklotrás.

Napríklad:

- zatraktívnenie cyklotrasy doplnením atrakcií – bludisko, amfiteáter, náučný chodník, bufet, zábavné prvky pre deti, požičovňa bicyklov a pod.,
- zatraktívnenie cyklotrasy – požičovňa elektrobicyklov, nabíjacia stanica, smerové orientačné tabule, značenie kyslíkových trás, sochárske sympóziu a pod.,
- vytvorenie cyklobodov a infobodov v rámci ostatných turistických trás a cyklotrás,
- marketingová a propagačná podpora cestovného ruchu v okrese Stará Ľubovňa.

4.2.7. Opatrenie B3: Podpora doplnenia ubytovacích a stravovacích kapacít v rámci existujúcej siete turisticky atraktívnych miest v okrese, vrátane podpory agroturistických prevádzok

Opatrenie A3 je zamerané na podporu doplnenia ubytovacích a stravovacích kapacít v rámci existujúcej siete turisticky atraktívnych miest.

Ubytovacie zariadenia v okrese Stará Ľubovňa tvoria 5,7% z celkového počtu ubytovacích zariadení v Prešovskom kraji. Z celkového počtu návštevníkov v kraji tvorili návštevníci v okrese Stará Ľubovňa len 4%. V okrese sa nachádza 47 ubytovacích zariadení s celkovou kapacitou lôžok 2 607 (7% z lôžok v PSK). Ak sa má stať cestovný ruch jedným z nosných pilierov okresu, nevyhnutnou podmienkou pre jeho rozvoj je dostatočná kapacita ubytovacích a stravovacích zariadení rôzneho typu. Pandémia a opatrenia prijímané v rámci pandémie podporili dopyt po alternatívnych nových formách ubytovania. Z týchto dôvodov budú v rámci opatrenia B3 podporené rôznorodé formy ubytovacích zariadení vrátane doplnkových služieb.

Poľnohospodárstvo je prirodzenou súčasťou rurálneho územia, ktoré v okrese prevláda. Aj poľnohospodárske prevádzky je možné využiť v cestovnom ruchu vhodným doplnením ubytovacích a iných doplnkových služieb. V rámci tohto opatrenia budú podporené teda aj agroturistické prevádzky s ubytovaním a doplnkovými službami.

Potenciálni nositelia projektov: malé a stredné podniky pôsobiace v cestovnom ruchu a poľnohospodárstve.

Cieľové skupiny: uchádzači o zamestnanie, znevýhodnení uchádzači o zamestnanie, nízkokvalifikovaná pracovná sila.

Úloha B3.1: Budovanie nových foriem ubytovania v území vo forme campingu, autocampingu, glampingu, či ubytovania na súkromí.

Napríklad:

- budovanie nových foriem ubytovania – camping, autocamping, glamping,
- stavebné úpravy a vybavenie objektov pre využitie pri poskytovaní ubytovania na súkromí.

Úloha B3.2: Budovanie a rekonštrukcia ubytovacích zariadení, vrátane doplnkových služieb.

Napríklad:

- budovanie nových ubytovacích zariadení,
- rekonštrukcia a obstaranie vybavenie existujúcich ubytovacích zariadení,
- vytváranie doplnkových služieb v rámci ubytovacích zariadení – reštaurácia, wellness, fitness detské atrakcie, športoviská a pod.

Úloha B3.3: Rekonštrukcia, modernizácia a vytváranie agroturistických prevádzok s ubytovaním a doplnkovými službami vo väzbe na tradičné poľnohospodárstvo.

Napríklad:

- budovanie nových agroturistických zariadení,
- rekonštrukcia a zatriaktivnenie existujúcich agroturistických zariadení,
- doplnkové služby v rámci agroturistických zariadení - detského ihrisko, minizoo, turistické značenie a informačné tabule, marketingové aktivity.

4.3. AKTIVITA C: Rozvoj verejnej správy v území NRO

Kvalitná verejná správa a riadenie krajiny sú kľúčovým faktorom jej hospodárskej výkonnosti. Efektívna verejná správa slúži potrebám občanov a podnikov. Je nevyhnutné, aby bola verejná správa schopná prispôbovať sa meniacim sa okolnostiam, a to nielen v oblasti poskytovania efektívnejších a inovatívnejších služieb, ale aj realizáciou nových projektov.

Dobre fungujúca verejná správa poskytuje pevnú základňu na rozvoj podnikov a zabezpečuje kvalitné služby pre občanov a odborníkov v regiónoch.

4.3.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos

Regionálna politika je jedným zo základných predpokladov moderného štátu, ktorá umožňuje vyrovnávať disparity medzi jednotlivými časťami štátu a následne podporuje súdržnosť štátu a tým aj jeho stabilitu. Je dôležité, aby sa verejná správa prispôbovala meniacim sa požiadavkám, ktoré reflektujú na aktuálne problémy regiónu. Zvyšovaním odbornosti zamestnancov, zlepšením práce s dátami, využitím

behaviorálnych vied sa zvýši odbornosť subjektov verejnej správy, budú transparentnejšie a otvorené novým zámerom.

Územia NRO však majú dlhodobý problém s využívaním fondov EÚ, najmä európskych štrukturálnych a investičných fondov. Príčinou sú často slabé a nedostačujúce administratívne štruktúry samospráv, nedostatočné plánovacie a riadiace schopnosti a obmedzené zručnosti v koncipovaní projektov.

Základom regionálneho rozvoja je zabezpečiť ľuďom bývanie, kvalitné vzdelanie, zamestnanie, prístup k občianskej vybavenosti, zdravotnej starostlivosti a kultúrnemu životu.

4.3.2. Východisková situácia

Súčasná situácia v oblasti čerpania prostriedkov z rôznych finančných nástrojov, týkajúcich sa najmä fondov EÚ, je charakterizovaná nízkym podielom čerpania osobitne subjektami verejnej správy. Dôvody nízkeho čerpania týchto finančných nástrojov sú častokrát rozpočty prevažne malých obcí, ktoré nedovoľujú samosprávam podieľať sa na spolufinancovaní projektov. Počas posledných rokov hospodárenie subjektov verejnej správy ovplyvňovala nielen pandémia spôsobená ochorením COVID - 19, vojna na Ukrajine, ale aj mnohé legislatívne zmeny, ktoré len zaťažili rozpočet samospráv, a tým spôsobili ich neschopnosť spolufinancovania projektov. Za účelom podporiť a motivovať rozvoj verejnej správy v území NRO, ako napríklad zapojenie sa aj do finančne náročnejších projektov, je potrebné prostredníctvom tejto aktivity zabezpečiť spolufinancovanie projektov z regionálneho príspevku, nakoľko v území je cítiť nedostatok kapitálu.

Podpora regionálneho rozvoja nie je ohraničená len konkrétnymi aktivitami v plánoch rozvoja. Rozvoj v území NRO je potrebné podporovať aj ostatnými tzv. verejnoprospešnými aktivitami vo verejnej správe, ktoré je možné spolufinancovať z regionálneho príspevku. Medzi spolufinancovanie takýchto projektov môžeme zaradiť napr. projekty cezhraničnej spolupráce, ktorej cieľom je nájsť spoločné riešenia v oblastiach, ktoré sú regionálneho charakteru a slúžia na zintenzívnenie vzťahov a zvýšenie kvality života v prihraničnom regióne. Ďalej môže ísť napr. o projekty v oblasti infraštruktúry, t. j. projekty zamerané na budovanie novej infraštruktúry alebo obnovu, modernizáciu, rekonštrukciu už existujúcej infraštruktúry (verejné budovy, školy a škôlky, verejné priestranstvá, cintoríny, domy smútkov, cesty, chodníky, vodovody, kanalizácie, knižnice, kultúrne domy a mnohé iné).

4.3.3. Cieľová situácia

Cieľom aktivity „**Rozvoj verejnej správy v území NRO**“ je zabezpečiť, skvalitniť a optimalizovať systémy a procesy vo verejnej správe, poskytovať kvalitné a efektívne služby klientom a vybudovať priestor pre plnenie dlhodobých cieľov. Tieto dlhodobé ciele je potrebné naplňovať formou investícií do základnej infraštruktúry, ktorá prinesie zlepšenie kvality života v rôznych oblastiach regionálneho rozvoja, napr. v sociálnej a zdravotnej oblasti, v oblasti vzdelávania, v environmentálnej oblasti, v kultúrnej a spoločenskej oblasti. Okrem občianskej vybavenosti a materiálno-technického vybavenia pôjde o podporu zraniteľných skupín obyvateľstva, podporu športovo-vzdelávacích aktivít, podporu opatrení na odstránenie negatívnych dôsledkov zmeny klímy ako aj prevenciu pred mimoriadnymi udalosťami, podporu aktivít zameraných na výsadbu verejnej zelene alebo podporu udržateľnej mobility. Osobitný dôraz bude kladený na vidiek, kde prioritou je zvýšiť úroveň v jednotlivých vidieckych oblastiach v území NRO prostredníctvom odstraňovania potravinových púští, podpory udržiavania poľnohospodárskej pôdy a pestovania, podpory turizmu a budovania lokálnych značiek. Podpora spolufinancovania projektov bude smerovať aj do zvýšenia podielu občianskej vybavenosti jednotlivých obcí v oblasti odpadového hospodárstva.

Rozvoj verejnej správy je zameraný na dosahovanie výsledkov, zvyšovanie zodpovednosti, zlepšovanie tvorieb politík, štruktúr a postupov, ale aj na stabilné ľudské zdroje a ich adekvátne vybavenie a zázemie. Stabilita

Ľudského kapitálu a jeho spokojnosť priamo ovplyvňuje ďalšie veci verejné, ako je rozpočtová udržateľnosť štátu, miera a riziko korupcie, účinnosť justičných systémov, efektívnosť daňových systémov a daňovej správy. Negatívny vplyv nedostatočného napĺňania potrieb verejného sektora je výrazný a spoločensky nežiadúci.

V rámci tejto aktivity budú podporené projekty zamerané na neehospodársku činnosť, t. j. aktivity a činnosti, ktoré nepodliehajú pravidlám štátnej a minimálnej pomoci podľa osobitného predpisu²⁹). V odôvodnených prípadoch pôjde o podporu činností neehospodárskeho charakteru s doplnkovým hospodárskym využitím infraštruktúrnych projektov.

4.3.4. Prehľad opatrení a úloh

V rámci **Aktivity C: Rozvoj verejnej správy v území NRO** je navrhovaná nasledujúca úloha v rámci daného opatrenia:

Opatrenie C1: Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO

- Úloha C1.1: Podpora spolufinancovania projektov verejnej správy v oblasti regionálneho rozvoja z rôznych finančných nástrojov.

4.3.5. Opatrenie C1: Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO

Zameranie opatrenia „Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO“ prispieva k realizácii cieľov plánu rozvoja. Spolufinancovanie projektov bude zabezpečené regionálnym príspevkom. U menších obcí je bežnou prekážkou úspešného uchádzania sa o podporu formou dotácie práve ekonomická a rozpočtová náročnosť disponovať vlastnými (resp. inými) zdrojmi v rozsahu niekoľko % z ceny projektu, ktorý sa môže pohybovať v rozsahu niekoľko tisíc až stoviek tisíc EUR. Z dôvodu zabezpečenia vyššej kvality života v NRO za pomoci čerpania zdrojov z fondov EÚ je potrebné zamerať sa na podporu území NRO aj formou poskytnutia regionálneho príspevku na spolufinancovanie projektov. Opatrenie je zamerané na rozvoj efektívneho riadenia, integrácie a optimalizácie procesov a spolufinancovanie rozvojových projektov formou podpory neehospodárskych činností na území NRO. Financie budú smerovať do projektov zameraných na rozvoj verejnej správy, a teda do podpory dobrého spravovania vecí verejných, do tvorby ako aj do implementácie verejných politík a zvýšenia kvality služieb. Cieľom je vytvoriť efektívne fungujúcu, pro-klientsky orientovanú verejnú správu poskytujúcu kvalitné služby udržateľným spôsobom v celom území NRO.

Úloha C1.1: Podpora spolufinancovania projektov verejnej správy v oblasti regionálneho rozvoja z rôznych finančných nástrojov.

Úloha je zameraná na zvýšenie čerpania z rôznych finančných nástrojov, napr. Interreg, Program Slovensko 2021 – 2027, Fond spravodlivej transformácie, Nórske a Švajčiarske fondy. Poskytnuté finančné prostriedky na spolufinancovanie zámerov pre investície v regionálnom rozvoji umožnia aj menším samosprávam, ktoré sú súčasťou verejnej správy, zapojiť sa do väčších, finančne náročnejších projektov. Úloha prispieva k realizácii cieľov plánu rozvoja a spolufinancovanie bude zabezpečené regionálnym príspevkom.

Sledovaný cieľ:

- podporiť a motivovať rozvoj verejnej správy v území NRO,
- zapojenie sa samospráv aj do finančne náročnejších projektov,
- príjem z externých zdrojov vo všetkých sektoroch pre NRO,

²⁹) Zákon č. 358/2015 Z. z. o úprave niektorých vzťahov v oblasti štátnej pomoci a minimálnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnej pomoci).

- potenciál pre ekonomický rozvoj a zlepšenie kvality života v regióne,
- zvyšovanie počtu realizácie projektov v NRO,
- zvyšovanie odbornosti ľudí pracujúcich vo verejnej správe v nadväznosti na čerpanie rôznych finančných nástrojov,
- vytvorenie efektívne fungujúcej, pro-klientsky orientovanej verejnej správy poskytujúcu kvalitné služby,
- podpora rozvoja sebestačnosti obecných samospráv.

Ukazovatele:

- podporené projekty verejnej správy spolufinancované z regionálneho príspevku,
- počet podporených subjektov verejnej správy.

Potenciálni nositelia projektov:

- subjekty verejnej správy.

Cieľové skupiny:

- subjekty verejnej správy,
- zamestnanci verejnej správy,
- obyvatelia NRO.

5. MERATEĽNÉ UKAZOVATELE PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA

Pre sledovanie dosahovania cieľov Plánu rozvoja sú zadané 2 povinné merateľné ukazovatele pre všetky aktivity. Týmito ukazovateľmi je počet pracovných miest pre uchádzačov o zamestnanie a počet pracovných miest pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, ktoré budú ročne vytvorené realizáciou projektu a zachované počas minimálne 1 roka po jeho ukončení.

Tabuľka č. 5 Zoznam ukazovateľov plnenia plánu rozvoja okresu Stará Ľubovňa

Názov povinného merateľného ukazovateľa	Počiatková hodnota	Cieľová hodnota
Počet vytvorených pracovných miest pre UoZ	0	39
Počet vytvorených pracovných miest pre znevýhodnených UoZ	0	36

6. ČASOVÝ HARMONOGRAM REALIZÁCIE A MOŽNOSTI FINANCOVANIA PLÁNU ROZVOJA NRO STARÁ ĽUBOVŇA

Za realizáciu jednotlivých projektov v rámci navrhovaných aktivít, opatrení a úloh sú zodpovední samotní prijímatelia regionálneho príspevku, s ktorými na základe vyhodnotenia jednotlivých výziev na predkladanie žiadostí o poskytnutie regionálneho príspevku uzatvorí MIRRI SR zmluvu o poskytnutí regionálneho príspevku.

Harmonogram realizácie Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa je navrhnutý na roky 2022 – 2026. Časový harmonogram je v Pláne rozvoja NRO Stará Ľubovňa obsiahnutý ako povinná náležitosť podľa osobitného predpisu.³⁰⁾

V rámci implementácie Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa sa plánuje na realizáciu jednotlivých projektov v rámci navrhovaných aktivít, opatrení a úloh alokovať regionálny príspevok na rok 2022 v celkovej predpokladanej výške **961 377 EUR**.

Regionálny príspevok je rozdelený ako rozpočtovo krytý, t. j. už schválený v rozpočte verejnej správy na rok 2022 až 2024 a rozpočtovo nekrytý, t. j. je potrebné jeho schválenie v rozpočte verejnej správy v nasledujúcich rokoch. Rozpočtovo nekryté zdroje budú predmetom rokovania s Ministerstvom financií Slovenskej republiky.

Tabuľka č. 6 Disponibilné finančné prostriedky určené pre plán rozvoja okresu Stará Ľubovňa

Rok	Rozpočtovo kryté zdroje	Rozpočtovo nekryté zdroje	Spolu
2022	961 377 €	- €	961 377 €
2023	347 118 €	401 759 €	748 877 €
2024	303 687 €	142 755 €	446 442 €
2025	- €	405 461 €	405 461 €
2026	- €	132 844 €	132 844 €
Sumár	1 612 182 €	1 082 818 €	2 695 000 €

7. OČAKÁVANÉ VÝSLEDKY, MONITOROVANIE A HODNOTENIE DOSIAHNUTÉHO POKROKU

7.1. Gestori a spôsob monitorovania podľa aktivít

Plnenie Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa kontroluje a vyhodnocuje MIRRI SR podľa osobitného predpisu.³¹⁾ Pri kontrole a vyhodnocovaní bude MIRRI SR spolupracovať s Okresným úradom Stará Ľubovňa, ktorý vedie agendu súvisiacu s plnením Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa. Okresný úrad Stará Ľubovňa v spolupráci s MIRRI SR a Riadiacim výborom pre NRO Stará Ľubovňa vypracuje monitorovaciu správu, ktorá bude obsahovať najmä:

- vyhodnotenie výšky zazmluvnených prostriedkov z regionálneho príspevku podľa aktivít,
- čerpanie regionálneho príspevku podľa aktivít,
- plnenie merateľných ukazovateľov podľa aktivít.

7.2. Časový harmonogram odovzdávania monitorovacích správ

Okresný úrad Stará Ľubovňa vypracuje najmenej 1x ročne (v spolupráci s MIRRI SR) monitorovaciu správu o plnení Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa a predloží ju na schválenie Riadiacemu výboru NRO Stará Ľubovňa v termíne určenom MIRRI SR. Riadiaci výbor NRO Stará Ľubovňa následne vyhodnotí dosiahnutý

³⁰⁾ § 4 ods. 5 zákona č. 336/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov.

³¹⁾ § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 336/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov.

pokrok, prijme potrebné odporúčania pre pokračovanie implementácie Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa a predloží návrhy a opatrenia na zmenu Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa MIRRI SR.

Vyhodnotenie Plánu rozvoja NRO Stará Ľubovňa obsahuje najmä:

- zhodnotenie realizácie plánu rozvoja ako celku (napr. trend disponibilných UoZ či mieru evidovanej nezamestnanosti oproti predchádzajúcej správe),
- zhodnotenie jednotlivých priorít (vrátane systémových opatrení na úrovni PSK a štátnej správy),
- pomenovanie príčin na úrovni aktivity najmä pri neplnení cieľov opatrení (finančné ukazovatele, pracovné miesta alebo aj niektoré iné ukazovatele ak sú relevantné podľa Plánu rozvoja).

Zoznam použitých skratiek

IPB	Integrovaný projektový balík
IÚS	Integrovaná územná stratégia
MAS	Miestna akčná skupina
MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR
MRK	Marginalizovaná rómska komunita
MŠ	Materská škola
NRO	Najmenej rozvinutý okres
OP	Operačný program
PSK	Prešovský samosprávny kraj
SOŠ	Stredná odborná škola
SPR	Strategický plánovací región
SR	Slovenská republika
ŠÚSR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
UoZ	Uchádzač o zamestnanie
ZŠ	Základná škola